

FINAL VERSION OF SUSTAINABLE SPA DEVELOPMENT CONCEPT FOR HAJDÚ- BIHAR & BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN COUNTIES

D.T2.3.8.

June 2022

Project Partners

Study provided by: Hajdú-Bihar County Government and BORA 94 Ltd (PP3 and PP5)

Report elaborated as D.T2.3.8

within the project CE1308 Healing Places - *Enhancing environmental management capacities for sustainable use of the natural heritage of Central European spa towns and regions as the driver for local and regional development.*

co-financed by the European Union from the European Regional Development Fund within the scope of the INTERREG Central Europe Programme.

FENNTARTHATÓ GYÓGYFÜRDŐ- FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

Hajdú-Bihar Megye és Borsod-Abaúj-Zemplén Megye

Healing Places projekthez

2022. május 10.

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	4
2. CÉLOK	10
3. CÉLCSOPORT ÉS KULCSSZEREPLŐK	16
4. AZ IGÉNYEK MEGHATÁROZÁSA	31
5. ELMÉLETI HÁTTÉR	40
6. IRÁNYMUTATÁS: HOGYAN TEREMTHETŐK AZ ADOTTSÁGOKBÓL LEHETŐSÉGEK?	60
7. ÖSSZEGZÉS	94
8. FORRÁSJEGYZÉK	96
9. SUMMARY IN ENGLISH	97
1. INTRODUCTION	99
2. AIM	102
3. TARGET GROUP AND KEY ACTORS	104
4. NEEDS	106
5. THEORETICAL BACKGROUND.....	111
6. GUIDANCE - POTENTIAL TO OPPORTUNITY	115

1. Bevezetés

Az Európai Unió Interreg Közép-Európa Programja keretében támogatott **„Healing Places”** - *„Környezetgazdálkodási kapacitások erősítése a közép-európai gyógyfürdő városok és régiók természeti örökségének helyi és regionális fejlesztésben történő fenntartható hasznosítása érdekében”* – című projekt célja a gyógyfürdők fenntartható fejlesztésének javítása a természeti örökség védelmének alapelveire építve.

A megvalósításért hét közép-európai ország alábbi tíz partner szervezete felelős:

Lengyelország:

- Központi Bányászati Intézet – vezető partner
- Dolnoslaskie Régió - Területfejlesztési Intézet

Ausztria:

- Felső-Ausztria Üzletfejlesztési Ügynökség

Horvátország:

- Krizevci Város

Csehország:

- Mendel Egyetem

Magyarország:

- BORA 94 Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.
- Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat

Olaszország:

- LAMORO Fejlesztési Ügynökség
- Polo Tecnologico di Pordenone SCPA

Szlovénia:

- Novo Mesto Fejlesztési Központ

A tematikus munkacsomagok kidolgozása és megvalósítása egymásra épülve járult hozzá a kitűzött cél eléréséhez. A „*Környezeti térképezés és értékelés*” munkacsomag keretében közös eszközök kidolgozása történt az ásvány- és termálvízkészleteket érő jelenlegi és várható veszélyek és terhelések integrált értékelése terén a gyógyfürdők vonatkozásában. A gyógyfürdők értékét alkotó természeti erőforrásokra gyakorolt környezeti hatások vizsgálata (ásvány- és termálvízforrások, táj, mikroklíma, biodiverzitás) egységes módszertan alapján történt, hét nemzeti jelentés alapján. Az egyes országok eredményei világosabb képet adnak a gyógyfürdők környezetre gyakorolt hatásáról és a gyógyfürdőket érő környezeti terhelésekről. Felhívják a figyelmet a potenciális veszélyekre és azokra az intézkedésekre, amelyeket meg kell tenni a termálvízforrások, termálvíz készletek védelme érdekében. A jelentések a különbségek és közös alapok bemutatását is tartalmazzák, amelyek az érintett hét közép-európai országban a gyógyfürdők és a természeti erőforrások védelmével kapcsolatosak.

A termálvíz fenntartható használatának gyakorlati megvalósítása a fürdőkben egy következő lépcsőfokot jelentett. Ez elsősorban a projekt keretében azonosított erőforrások hatékony és ésszerű felhasználásának biztosítását, az ökoszisztéma védelmét jelenti, szem előtt tartva a társadalmi és gazdasági szempontokat is.

A projekt partnerek az alábbi kísérleti tevékenységek megvalósítását tűzték ki célul:

1. a termálvíz lehetséges forrásainak környezeti felmérése és azonosítása;
2. a környezeti hatások elemzését támogató eszközök fejlesztése, és a PEF-módszer (termékek környezeti lábnyomának vizsgálata) bevezetése a kis- és középvállalkozásoknál;
3. a regionális vízőkoszisztéma védelméhez és kezelési politikájához kapcsolódó tervek kidolgozása;
4. egy partnerség és egy olyan platform létrehozása, amely lehetővé teszi a partnerek közötti kommunikációt, társadalmi részvételt és munkacsoportos tevékenységeket a termálvíz fürdőkben történő fenntartható használatához kapcsolódóan;
5. a fürdővendégek (betegek és turisták) tudatosságának erősítése a környezetvédelem és a fürdő erőforrások fenntartható használata terén;
6. természetközpontú fürdőfejlesztések felé történő elmozdulás elősegítése.

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat által készített jelen koncepció a magyarországi Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék vonatkozásában határozza meg a fenntartható fürdőfejlesztések célcsoportjait és kulcsszereplőit, az igényeket, és fogalmaz meg ajánlásokat az elméleti háttérre alapozva.

A Healing Places projekt célja a gyógyfürdők fenntartható fejlesztésének javítása a természeti örökség védelmének alapelveire építve. A „Zöld gyógyfürdő” koncepció kialakítását fokozott környezettudatos szemlélet irányítja, amely előtérbe helyezi a természetes anyagok és az egyszerű, időtlen formák alkalmazását, az ésszerű és takarékos víz- és energiafelhasználást, amelyhez a legfejlettebb technológiákat adaptálja. Az egészségturizmus iránti igény világszerte növekszik, mivel maga a kínálat is jól illeszkedik a turizmus legfrissebb keresleti trendjeihez. A termék előre jelzett további növekedése kedvező hír, azonban a megújuló erőforrások iránti nagyobb keresletet a fenntarthatóságot veszélyeztető folyamatokkal is jár. Az ágazat olyan természeti erőforrásoktól függ, mint a tiszta víz, a hatásos gyógyvíz, a friss levegő és a szennyezetlen talaj, mivel a „gyógyfürdői élmény” ezekre támaszkodik. Ezért a környezet megóvása az érintett szolgáltatók és közösségek elemi érdeke. A fizikai és társadalmi környezet közvetlenül befolyásolja az egészségturizmust. A fizikai környezet fokozhatja a nyugalom, a mindennapokból való kiszakadás érzését, de a társadalmi környezet is lehet terápiás hatású. A tanulás, a stresszoldás és a társadalmi rétegek érintkezése révén elősegítheti a jólétet, ezáltal javítva az életminőséget. A fenntarthatóság sok szempontból a „vissza a gyökerekhez” megközelítést képviseli az egészségturizmusban. Ezért nem lehet és nem is kívánatos a fürdő-élmény és a fenntarthatóság elkülönítése. A fenntarthatóság gyakran beépül a korszerű vállalkozások valódi céljai közé. Sok fürdő lépett egy lépéssel tovább és „öko-fürdőnek” nevezi magát. A hét közép-európai ország tíz szervezetének részvételével megvalósuló Healing Places projekt célja a gyógyfürdők fenntartható fejlesztésének javítása a természeti örökség védelmének alapelveire építve. Az együttműködő partnerek szeretnék felhívni a figyelmet arra, milyen sok tényező befolyásolja az ásvány- és termálvízkészleteket, illetve létrehozni egy többszintű és multiterritoriális igazgatási modellt az értékes természetes termálvízkészletek kezelésére.

A projekt részeként kerül kidolgozásra a „Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megye fenntartható fürdőfejlesztési koncepciója Magyarországon. A projektbe bevont gyógyfürdők: Hungarospa Hajdúszoboszló, Aquaticum Debrecen, Hajdúnánási Gyógyfürdő, Zsóry Gyógy- és Strandfürdő (Mezőkövesd), Bogácsi Gyógy- és Strandfürdő, Végardó Fürdő (Sárospatak).

A koncepció kidolgozása során figyelembe vettük a megyék fejlesztési dokumentumait, Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiát, a projekt keretében kidolgozásra került „Helyzetelemzés” dokumentumot, a „Methodology of Sustainable Spa Development Concept for Hajdú-Bihar & Borsod-Abaúj-Zemplén counties” módszertanában foglalt tartalmi követelményeket, valamint minden releváns szakmai esemény, interjú, jó gyakorlat során felmerült és hasznosítható javaslatot, a bevont fürdőkkel folytatott interjúk eredményét.

A fürdőfejlesztési koncepció legfontosabb feladata, hogy kijelölje a két megyében a turizmus által generált gazdasági növekedést megalapozó fő irányokat, valamint megteremtse a versenyképesség feltételeit oly módon, hogy a gyógyfürdők további fejlesztésénél a fenntarthatóság alapelv legyen.

JÖVŐKÉP

Hajdú-Bihar megye és Borsod-Abaúj-Zemplén megye fürdő kínálata olyan módon újul meg, hogy a gyógyfürdők fenntartható fejlesztésével a természeti örökség védelmének alapelveire építve a gyógyfürdők Magyarország és Európa megkülönböztetett zöld fürdői lesznek. A zöld kínálat piacra vitelét hatékony, jól szervezett és stratégiaileg menedzselt értékesítés-ösztönző rendszer támogatja, amely szerves része helyi és térségi, valamint a nemzeti marketingnek. A zöld fürdők potenciális célcsoportját egyre inkább a környezettudatos vendégek alkotják. A zöld fürdők fenntartható gazdálkodást folytatnak, a foglalkoztatás terén is eredményeket érnek el, a helyi lakosság számára biztos munkahelyeket és fenntartható munkakörülményeket biztosítanak. A környezettudatos és energiahatékony fejlesztéseknek köszönhetően a működési költségek hosszú távon csökkennek, szolgáltatások fejlesztésére és bérfejlesztésekre tudják fordítani a megtakarított összegeket. A fürdők környezetterhelése jelentősen csökken a természeti erőforrásokkal való tudatos és fenntarthatóság elvét szem előtt tartó gazdálkodás eredményeképpen.

A fenntartható fürdőfejlesztés során több szempontot szükséges figyelembe venni:

- **Erkölcsei szempont**

Magyarország fürdőinek ~95%-a önkormányzati tulajdonban van, illetve – a tulajdonostól függetlenül – minden közfürdők nagyszámú vendéget fogad, tehát példát kell mutasson a környezettudatos működés tekintetében.

- **Gazdasági szempont**

A többségében importból származó energiahordozók megvétele helyett nyilvánvaló, hogy gazdaságilag sokkal jobban jár minden fürdő, ha „saját” energiaforrásaival gazdálkodik, tehát pl. a rendelkezésére álló termálvíz vagy a nap energiáját hasznosítja. Jelentős költségcsökkentő tényező lehet a korszerű, hatékony gépészeti rendszerek (fűtés, víztechnika, légtechnika) és a minőségi szigetelés alkalmazása.

- **Társadalmi szempontok**

Gyógyfürdőink zöld működése a gazdasági előnyökön kívül komoly társadalmi haszonnal is jár, mivel a rezsiköltségeken megtakarított pénzből jobban finanszírozhatók a fürdők fejlesztései, tehát egyre jobb szolgáltatásokat tudnak nyújtani a hozzájuk látogató vendégeknek, és az alacsonyabb környezetterhelés (kevesebb károsanyag-kibocsátás, szelektív hulladékgyűjtés) révén számukra egészségesebb környezetet tudnak biztosítani. Az alacsonyabb rezsiköltségeknek köszönhetően továbbá jobb fizetést tudnak adni a fürdőben dolgozóknak, akiknek életminősége ezáltal javul, illetve magasabb motivációjuk révén egyre jobb munkavégzés is elvárható tőlük – ez szintén visszahat a fürdő által biztosított szolgáltatások nivójára. A „zöld gyógyfürdő” koncepció hazai elterjesztése tehát nem csak környezeti-klímavédelmi, hanem gazdasági és társadalmi szempontból is nagyon hasznos, tehát abszolút indokolt erre a 2021-27. közötti EU-s fejlesztési ciklusban is figyelmet kell

fordítani, megfelelő fejlesztési forrásokat biztosítani, adott esetben a kommunikációt támogatni.

2. Célok

A magyarországi Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék célja a turizmus és az egészségipar céljainak összehangolása a természeti értékek védelmével. Ez nemcsak a fürdők, de egy sokkal szélesebb kör életére és működésére hatással lehet.

Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyék nagyon jó adottságokkal és lehetőségekkel rendelkeznek az egészségturizmus terén.

Hajdú-Bihar megye természetes vonzerői között kiemelkedő szerepe van a termál- és gyógyvízkészleteknek. Fürdők tekintetében a megye országosan is kiváló pozíciót tölt be, hiszen a megye fürdőinek 64.801 fős legnagyobb napi befogadóképességével, Budapestet nem számítva, a megyék között az első helyen áll, míg a medencék vízfelületét tekintve 42.809 m²-rel a negyedik helyen van. Ehhez kapcsolódik a megye elsődleges, legnagyobb vendégforgalmat generáló terméktípusa, az egészségturizmus, amely a Hajdúságban jelenleg Hajdúszoboszlón, Debrecenben, Hajdúböszörményben, Hajdúnánáson és Balmazújvárosban, a Sárrét települései közül Püspökladányban, Nádudvaron, Földesen és Kabán, a Tiszamenti térségben Tiszacsegén és Polgáron, Biharban pedig Berettyóújfaluban és Komádiban járul hozzá a vendégéjszakák növeléséhez. Az egészségturizmus mellett egyre növekvő szerepet játszik a rekreációs jellegű élményturizmus, amely az aquapark jellegű fürdők egyre növekvő népszerűségében mutatkozik meg, sajátos módon az egészségturizmussal kombináltan is.

A megye szálláshelyeit legnagyobb számban a Hajdúszoboszlót felkereső gyógyulásra vagy rekreációra, felüdülésre vágyó turisták vették igénybe. Az elmúlt években a település fürdővendégeinek több mint a fele külföldi volt, a legtöbben Romániából, azt követően Ukrajnából és Szlovákiából érkeztek, a nyugat-európai turisták itt erős kisebbségben vannak, ami a hatással van a költési szokásokra, és az elérhető árszínvonalra is.

A megyében 2018-as adatok szerint 32 fürdő üzemel, melyek közül 15 termálfürdő. A fürdők személyforgalma mintegy 3,5 millió fő (2018), árbevételük meghaladta a 13 421 millió forintot. Az ide látogatók Hajdúszoboszló és Debrecen kivételével jellemzően egynapos fürdővendégek.¹

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében gyógyvízminősítéssel rendelkező kút található Bogácson, Mezőkövesden és Tiszaújvárosban. Ásványvízzé minősített kút van Bogácson, Göncön, Miskolcon, Sárospatakon és Tiszaújvárosban.

Mezőkövesd Zsóry Gyógy- és Strandfürdőjében ma már 21 medencéből válogathatnak az odalátogató vendégek. A gyógymedencék mellett a fürdő szolgáltatásai közelmúltban wellness részleggel is bővültek. Bogács 76°C-os termálvizére létesült a termálfürdő, mely nyitott medencéivel télen-nyáron közkedvelt hely. Tiszaújváros strandfürdőjében, élményelemekben bővelkedő medence (vár, kaland, hullám, úszó, csúszda és gyógymedence), napozásra alkalmas zöldterület, sportpályák, játszótér és kereskedelmi pavilonsor biztosítja az egész család kellemes kikapcsolódását. A 2001-ben országos gyógyfürdővé minősített Termálfürdő, 1200 méter mélyről jövő, 65°C-os, viszonylag magas só koncentrációjú –nátrium-klorid és hidrokarbonát tartalmú- termál ásványvizet hasznosít.²

A megye turisztikai kínálata országos összehasonlításban jelentős és sokszínű, de a kulturális, egészség gyógyturizmus, sport-turizmus egyelőre kiaknázatlan potenciál a megyében.³

A két megye területén számos termálvízzel rendelkező település és jól működő - esetenként szakosodott - termálfürdő komplexum található. A kutatóintézetek, önkormányzatok, természetvédelmi hatóságok és egyéb szervezetek, vállalkozások és klaszterek közötti együttműködések megléte és fokozása a megfogalmazott fürdőfejlesztés és a természetvédelem összefüggéseinek témakörében komoly előnyt jelenthet. A két témakör szempontjainak és érdekeinek közös érvényesítése nemcsak az érintett megyékben, de várhatóan nemzeti és nemzetközi szinten is éreztetheti hosszú távú hatását. Ennek érdekében az alábbi lépések megtétele szükséges az érintett szereplők szoros együttműködésében:

- olyan nemzeti/regionális **fenntartható fürdőfejlesztési megoldások** összegyűjtése, értékelése és hasznosítása, amelyekben a természeti értékek megőrzése, a termálvíz védelme nagy

¹ Hajdú-Bihar megye területfejlesztési koncepcióját megalapozó feltáró-értékelő vizsgálat, 2021.

² Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Koncepciója, helyzetértékelés, I. kötet, 2020.

³ Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Koncepciója, javaslatértékelés, II. kötet, 2020.

hangsúlyt kap. Ez a feladat kiterjed a már befejezett és a jelenleg is folyamatban lévő nemzetközi, nemzeti, regionális és helyi projektekre, kezdeményezésekre, intézkedésekre és egyéb tevékenységekre. A jelen koncepcióban foglalt ajánlások előkészítéséhez szükséges volt a fenntartható fürdőfejlesztés témakörében releváns projektek által elérhető ismeretek, mind műszaki, tervezési és látogatómenedzsment szempontból történő feltérképezése.

- a természetre gyakorolt hatások és veszélyek azonosítását követően szükséges a nemzeti és regionális témaspecifikus társadalmi és gazdasági célokkal összeegyeztetve **meghatározni az igényeket**, elsősorban az egészségipart / egészségturizmust érintő célokat figyelembe véve, valamint a természeti értékekre, turisztikai szempontokra, társadalmi befolyásra, vállalkozások fejlesztésére, az egészséges társadalom érdekeire koncentrálva;
- **Zöld Gyógyfürdő Hálózat** felállítása és a projekt megvalósítását követő fenntartása Kelet-Magyarországon. A *Healing Places* projektben résztvevő magyar partnerek legfőbb feladata egy olyan fenntartható partnerség kiépítése, amely elő tudja segíteni a termálvíz hasznosításának erősítésével az egészségipar / egészségturizmus fejlődését, érvényesítve közben a természeti értékek megőrzésének követelményét is. Ez a feladat a jelenlegi helyzetben, amikor a fürdők többsége a túlélésért küzd, még életbe vágóbb. A fenntarthatóságnak és a tágran értelmezett (környezeti, társadalmi, pénzügyi értelemben vett) ellenállóképességnek tehát különösen nagy jelentősége van.

Az elemzés megalapozására számos személyes beszélgetésre került sor annak érdekében, hogy a megyék fürdőinek döntéshozói hatékonyan bevonásra kerüljenek. A projektben résztvevő magyar partnerek a fürdőkön túl az érintettek szélesebb körével – releváns együttműködések, klaszterek, szakmai szervezetek és érintett közösségek – felvették a kapcsolatot, és tájékoztatást adtak a projektben kitűzött célokról, az elemzés, valamint a koncepció részleteiről.

- Adottságokból lehetőségek: **Fenntartható Fürdőfejlesztési Koncepció** közös kidolgozása a két megyére vonatkozóan, amely a helyi, megyei, regionális és nemzeti igényeket is figyelembe veszi. A dokumentum iránymutatásul kell, hogy szolgáljon a fürdőkben rejlő lehetőségek további kiaknázásához, különös figyelemmel a növekvő környezeti terhelésre, a természeti értékek megőrzésének hatékonyabbá tételére és a biodiverzitás növelésére.

A *Zöld Gyógyfürdő koncepció* kialakítását fokozott környezettudatos szemlélet irányítja, amely előtérbe helyezi a természetes anyagok és az egyszerű, időtlen formák alkalmazását, az ésszerű és takarékos víz- és energia-felhasználást, amelyhez a legfejlettebb technológiákat adaptálja.

Az emberek egyre inkább egészség- és környezettudatosokká válnak, így az egészségturizmus iránti igény világszerte növekszik, mivel az egészségturizmus nyújtotta kínálat jól illeszkedik az előbbi keresleti trendhez. A környezettudatosság, a fenntarthatóság szintén egyre inkább előtérbe kerül, mindannyiunk jól felfogott érdeke, hogy vigyázzunk környezetünkre, a rendelkezésre álló erőforrásokot ésszerűen és hatékonyan használjuk, és igyekezzünk bolygónkat megőrizni a jövő generációk számára is. A zöld szemlélet átvétele és mindennapi gyakorlatban történő alkalmazása a turisztikai szolgáltatók szempontjából fontos kommunikációs lehetőség is egyben, mert ahogy egyre többen lesznek fogékonyak arra, hogy sem munkájuk, sem szabadidejük során ne károsítsák, ne terheljék a környezetet indokolatlanul, úgy az ezeknek a szempontoknak megfelelő, klímabarát megoldásokat alkalmazó turisztikai szolgáltatók előnyt élvezhetnek és kedvezőbb helyzetben lehetnek az utazási döntések meghozatala során, mint kevésbé klímátudatos versenytársaik.

A turizmus, jelen esetben az egészségturizmus növekvő forgalma, az általa igénybevett erőforrások – úgy, mint például termálvíz, gyógyvíz, friss levegő, szennyezetlen talaj -, fokozottabb igénybevétele a fenntarthatóságot komolyan veszélyezteti. Mivel a két érdek és folyamat – azaz a turizmus forgalmának növelése / növekedése, illetve a környezet megóvása és a fenntarthatóság biztosítása – szorosan összefügg és sajnos egymásnak ellentétes irányba hat, elengedhetetlen, ezek tudatos, összehangolt menedzselése, ami túlmutat már az egyén környezet megóvására irányuló felelősségén, az érintett szolgáltatók és szakmai, politikai közösségek összefogását is szükségessé teszi.

A két megye fenntartható fürdőfejlesztésére vonatkozó gazdasági, területi, társadalmi és környezeti tervezési folyamatok meghatározása révén a HealingPlaces projekt eredményei hatékonyan szolgálhatják az alkalmazott rendkívüli természeti és fürdőkultúra örökségnek, valamint az abban rejlő lehetőségeknek a még környezettudatosabb, felelősebb és leginkább még fenntarthatóbb jövőképét. Ennek eléréséhez fel kell hívni az együttműködő partnerek figyelmét arra, hogy milyen sok tényező befolyásolja az ásvány- és termálvízkészleteket, valamint létre kell hozni egy többszintű és multiteritoriális igazgatási modellt, az értékes természetes termálvízkészletek kezelésére. A jelen Fenntartható Fürdőfejlesztési Konceptió célja, hogy olyan iránymutatást adjon, amely lépésről lépésre mutatja be azokat a feladatokat, amelyek elvégzése szükséges ahhoz, hogy az érintett megyék fürdői a fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági szempontjait érvényesítve Zöld Gyógyfürdőkké fejlődhessenek.

1. Termálvíz fenntartható hasznosítása

- 1.1. Tudatos termálvíz kitermelés és termálvíz hasznosítása
- 1.2. Környezetbarát vízkezelés
- 1.3. Használt termálvíz kezelése és hasznosítása

2. Épület és infrastruktúra energiatakarékos és környezetbarát fejlesztése

- 2.1. Környezetbarát építkezés és ingatlanfejlesztés
- 2.2. Környezetbarát épületek
- 2.3. Korszerű energetika alkalmazása
- 2.4. Vízellátás optimalizálása

Általános cél: A két megye fürdőinek természetközpontú fenntartható fejlesztésével ökológiai értelemben is felelős fürdők működjenek a térségben, ahol a fenntarthatóság gazdasági és társadalmi szempontból is érvényesül.

A fenntartható fürdőfejlesztési koncepcióban az alábbi célokat fogalmazzuk meg:

1. Termálvíz fenntartható hasznosítása
2. Épület és infrastruktúra energiatakarékos és környezetbarát fejlesztése
3. Menedzsment és üzemeltetés területén fenntartható megoldások alkalmazása
4. Fenntartható szolgáltatásfejlesztés

2.5. Korszerű világítás kialakítása

3. Menedzsment és üzemeltetés területén fenntartható megoldások alkalmazása

- 3.1. Vállalatirányítási rendszerek alkalmazása
- 3.2. Környezettudatos humánerőforrás kialakítása
- 3.3. Fenntartható és környezetbarát üzemeltetés

4. Fenntartható szolgáltatásfejlesztés

- 4.1. Gyógyászati, egészségmegőrző szolgáltatások fenntartható fejlesztése
- 4.2. Wellness szolgáltatások, rekreáció fenntartható fejlesztése
- 4.3. Szállás szolgáltatás fenntartható fejlesztése
- 4.4. Vendéglátás fenntartható fejlesztése
- 4.5. Fenntarthatóság elvét figyelembe vevő események, rendezvények

Ezen célok elérésére konkrét intézkedéseket javasolunk a későbbiekben megjelölt célcsoport és kulcsszereplők részére.

3. Célcsoport és kulcsszereplők

Ahhoz, hogy elérjük azt az ambiciózus célt, hogy a gyógyfürdőinket zölddé és fenntarthatóvá tegyük, elengedhetetlen a főbb célcsoportok meghatározása.

A koncepció tehát általánosságban arra irányul, hogy a szükséges módszereket, megoldásokat és gyakorlati ismereteket nyújtsa a fürdővezetők, fürdőüzemeltetők és az önkormányzati döntéshozók számára. A célcsoporton túl a magyar partnerek megfogalmazzák azt az elvárást, hogy a politikai döntéshozóknak és a gyógyhelyekkel foglalkozó szakembereknek proaktív szerepet kell vállalniuk annak érdekében, hogy a további érintett kulcsszereplők (vízügyi hatóságok, meglévő klaszterek és hálózatok, egészségügyi szakértők, felsőoktatási és kutatási szervek, területrendezők, környezetvédelmi hatóságok stb.) tudatában legyenek a termálvíz hozzáadott értékének, valamint a gyógyfürdőfejlesztések és a települési területrendezési tervek környezetre és különösen a felszín alatti vizekkel való gazdálkodásra gyakorolt hatásának. A fent említett szereplők mindegyikének elengedhetetlen az együttműködés és a hosszú távú hálózati/partnerségi tevékenység szilárd alapjainak közös megteremtése a projekt által a gyógyfürdőipar számára előirányzott "zöldebbé tétel" kívánt eredményeinek elérése érdekében. Az önkormányzatok képviselik a döntéshozatalt, míg a vízügyi és környezetvédelmi hatóságok biztosítják a fenntartható fejlesztésekhez szükséges jogi és engedélyezési háttérrel, a helyi KKV-k pedig megvalósítják a zöld megoldásokat, és ezzel - a zöld szolgáltatások nyújtása mellett - közvetlenül is felhívják a lakosság figyelmét az erőforrások felelősségteljes használatára. A felsőoktatás, a kutatóintézetek és az egészségügyi szakértők kulcsszerepet játszanak az oktatásban és a kutatásban, valamint a legkorszerűbb megoldások és kutatási eredmények megosztásában, ami a fenntartható tervezés idején is elkerülhetetlen.

Ezért a megfelelő kulcsszereplők azonosítása és bevonása volt az egyik központi téma a *HealingPlaces* projekt kísérleti intézkedései végrehajtásának megkezdésekor. A testületekkel és szereplőkkel való interakció lehetővé teszi a résztvevők számára, hogy jobban megértsék a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos kérdéseket és a közös érdekeket, hogy megtalálják a legmegfelelőbb megoldásokat. Emellett a részvételi folyamatok általában növelik a támogatást, az elfogadást és az együttműködést, ami a fejlesztések végrehajtásához szükséges. A projekt előrehaladásának javulása alapján a PP3 és PP5 kulcsfontosságú szereplőinek listája a projekt során módosítható, kiegészíthető vagy lerövidíthető.

Célcsoportok:

1. Gyógyfürdők

Magyarországon a gyógyfürdőknek és az általuk biztosított fürdőgyógyászati kezeléseknél és szolgáltatásoknak a megelőzésben és a gyógyításban egyaránt fontos szerep jut. Hazánkban jelenleg 104 minősített gyógyfürdő található.⁴ A gyógyfürdő megnevezés használata és egy fürdőhely gyógyfürdőnek minősítése nem automatikusan következik a gyógyvíz meglétéből. A természetes gyógytényezőkről szóló 74/1999. (XII. 25.) számú EüM rendelet szabályozza, hogy ténylegesen milyen kritériumok alapján és milyen eljárást követően kapja meg egy fürdő a gyógyfürdő minősítést. A rendelet alapján gyógyfürdő megnevezéssel akkor működtethető egy létesítmény, ha gyógyvíz, gyógyiszap vagy egyéb természetes gyógytényező (pl. gáz előfordulás) felhasználásával fürdőkezelést (balneoterápiát) nyújt vagy elismert ásványvíz, hévíz, illetőleg melegített közműhálózati víz felhasználásával végzett hidroterápiás kezelések mellett, egyéb fizikai gyógy módok alkalmazásával együtt, teljes körű fizioterápiás ellátást nyújt.

A megnevezés használatát Budapest Főváros Kormányhivatala engedélyezi. A gyógyfürdő-minősítés mellett a fürdők pályázhatnak a Nemzetgazdasági Minisztérium által létrehozott Nemzeti Tanúsító Védjegyre. A védjegy célja, hogy az adott kategóriában a fürdőszolgáltatás minőségét és színvonalát 1-5 csillagos besorolás alapján bemutassa. A védjegy tanúsítja, hogy a szolgáltatások minősítése a Magyar Fürdőszövetség által kidolgozott és a Nemzetgazdasági Minisztérium által jóváhagyott szakmai szempontrendszer alapján történik. A védjegy az alábbi kategóriákban szerzhető meg:

- Gyógyfürdő
- Élményfürdő
- Wellnessfürdő
- Strand
- Uszoda

⁴ Budapest Főváros Kormányhivatalának országos nyilvántartása az engedélyezett gyógyfürdőkről, https://www.kormanyhivatal.hu/download/1/72/a7000/5_Gyogyfurdok_007.pdf

Hajdú-Bihar megye

- Hungarospa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő 5*
- Debreceni Gyógyfürdő 5*
- Hajdúnánási Gyógyfürdő 4*
- Kamilla Gyógy-, Termál- és Strandfürdő (Balmazújváros)
- Nádudvari Gyógyfürdő
- Püspökladány Gyógyfürdő
- Hunguest Hotel Béke Gyógyszálló és Gyógyfürdő (Hajdúszoboszló)
- Bocskai Strand- és Gyógyfürdő (Hajdúböszörmény)
- Városi Gyógyfürdő (Kaba)

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

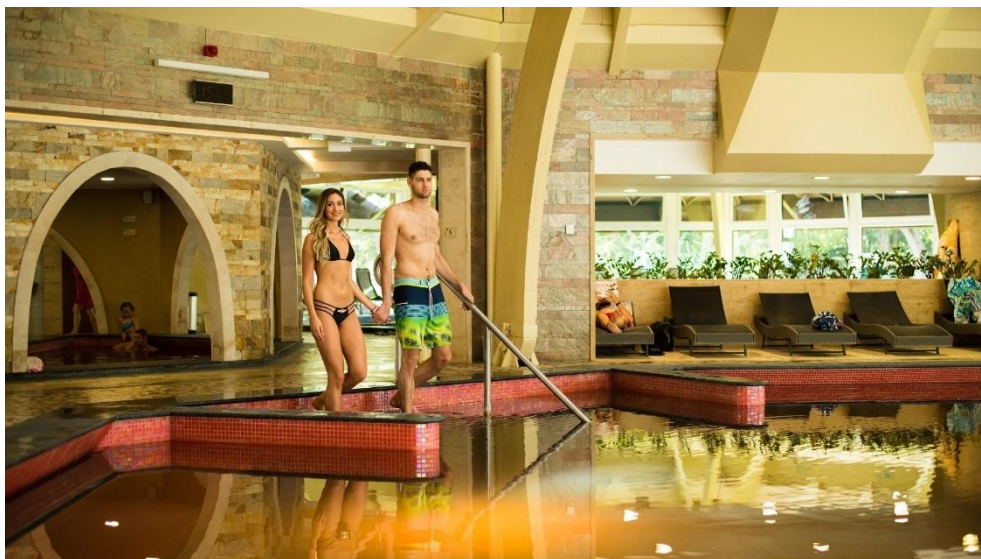
- Bogácsi Gyógy-és Strandfürdő
- Barlang és Gyógyfürdő Miskolc-Tapolca 4*
- Gyógyfürdő Tiszaújváros 4*
- Mezőkövesdi Gyógy és Strandfürdő

A Magyar Turisztikai Minőség Tanúsító Testület hamarosan átveszi a minősítéssel kapcsolatos feladatokat.

Minősített gyógyfürdők az érintett megyékben

Hungarospa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő

Debreceni Gyógyfürdő

Hajdúnánási Gyógyfürdő

Kamilla Gyógy-, Termál- és Strandfürdő (Balmazújváros)

Nádudvari Gyógyfürdő

Püspökladány Gyógyfürdő

Hunguest Hotel Béke Gyógszálló és Gyógyfürdő (Hajdúszoboszló)

Bocskai Strand- és Gyógyfürdő (Hajdúböszörmény)

Bogácsi Gyógy -és Strandfürdő

Barlang és Gyógyfürdő Miskolc-Tapolca

Gyógyfürdő Tiszaújváros

Mezőkövesdi Gyógy és Strandfürdő

2. Gyógyhelyek

Amennyiben egy település egésze vagy meghatározott része elismert természetes gyógytényezővel rendelkezik, a természetes gyógytényező igénybevételének gyógyintézményi feltételei (gyógyfürdő, gyógyszálló) is biztosítottak, továbbá adottak a gyógyítás zavartalanságát és a betegek nyugalmát biztosító környezeti feltételek (levegőtisztaság, megfelelő zajszint, rendezett zöldterületek stb.), akkor kezdeményezhető a gyógyhellyé nyilvánítás. A minősítés során a levegőminőséget és zajszintet akkreditált laboratórium méri. A gyógyhellyé nyilvánításra vonatkozó engedélynek való megfelelést pedig a Budapest Főváros Kormányhivatal ellenőrzi, legalább az engedély jogerőre emelkedésétől számított 20. évben.⁵

Jelenleg 39 engedélyezett gyógyhely található Magyarországon, ezekből 3 Hajdú-Bihar megyében, 3 pedig Borsod-Abaúj-Zemplén megyében.⁶

Minősített gyógyhelyek a vizsgált megyékben:

Hajdú-Bihar megye	Borsod-Abaúj-Zemplén megye
Hajdúszoboszló	Hámor-Lillafüred
Aranyszalma Gyógyhely, Hajdúnánás	Mezőköves Zsóry Fürdő
Debrecen Város Nagyerdő Gyógyhely	Bogácsi Gyógyfürdő

3. Települési önkormányzatok

A gyógyfürdők Magyarországon jellemzően önkormányzati, illetve többségi önkormányzati tulajdonban vannak, önkormányzati gazdasági társaságok üzemeltetik.

Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ezért az alábbi települési önkormányzatok határozhatók meg célcsoportként:

⁵ 74/1999. (XII. 25.) EüM rendelet a természetes gyógytényezőkről

⁶ Budapest Főváros Kormányhivatalának országos nyilvántartása az engedélyezett gyógyfürdőkről, https://www.kormanyhivatal.hu/download/1/72/a7000/5_Gyogyfurdok_007.pdf

Hajdú-Bihar megye	Borsod-Abaúj-Zemplén megye
Hajdúszoboszló Város Önkormányzata	Bogács Község Önkormányzata
Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata	Miskolc Város Önkormányzata
Hajdúnánás Város Önkormányzata	Tiszaújváros Város Önkormányzata
Balmazújváros Város Önkormányzat	Mezőkövesd Város Önkormányzata
Püspökladány Város Önkormányzata	
Nádudvar Város Önkormányzata	
Hajdúböszörmény Város Önkormányzata	

4. Megyei önkormányzatok

Mindkét megye elkötelezett a fenntartható turizmus fejlesztése terén.

Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat

Hajdú-Bihar megye a „Hajdú-Bihar megye 2030-ig terjedő stratégiája” című dokumentumban stratégiai célként fogalmazta meg a versenyképesség további erősítését, innovatív hálózatosodásra épülő gazdaságfejlesztését, ahol beavatkozásként a Debrecen és térsége turisztikai térség fejlesztése nevesítve van, azon belül is az egészségturizmus. A „Fenntartható, élhető települések és közösségek” stratégiai célkitűzés fókuszában a hosszú távú megyei „zöld vízió”, a megyei természeti és kulturális örökség fenntartható kiaknázása, a helyi közösségek és önfenntartó képességük erősítése, a szelíd turizmus meghonosítása áll. Az egészségturizmus itt is nevesítésre került.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat

Borsod-Abaúj-Zemplén megye 2030-ig terjedő stratégiájában stratégiai célként jelenik meg a versenyképes gazdaságfejlesztés, szükséges beavatkozásként jelöli ki a kultúra, sport, turizmus komplex fejlesztését. Komparatív előnyként fogalmazza meg a változatos és gazdag természeti és kulturális környezet, koncentrált élmény-, sport-, gyógy- és egészségturizmus potenciált.

Kulcsszereplők:

1. Egészségipari, egészségturizmus klaszterek

A **Termál-Egészségipari Klaszter** 2005-ben alakult meg Hajdú-Bihar megyében azzal a céllal, hogy a Magyarországon működő, termál- és gyógyturizmusban, valamint a termálvízzel mint megújuló energiával kapcsolatos kutatásokban érintett gazdasági szereplők együttműködését elősegítve hozzájáruljon az egészségturizmus fejlődéséhez, és élen járjon a termálvízzel kapcsolatos innovációs folyamatokban. A debreceni székhellyel működő, akkreditált, valamint **Európai Klaszterminősítés Bronz** fokozat címet viselő szervezet elsősorban Kelet-Magyarországi klasztertagsággal rendelkezik.

2. Szálláshelyek

A szálláshelyek közül a koncepció elsődleges célcsoportjába a gyógyszállók tartoznak. A két érintett megyében található gyógyszállók az alábbiak:⁷

Hajdú-Bihar megye	Borsod-Abaúj-Zemplén megye
Hunguest Hotel Béke Gyógyszálló és Gyógyfürdő (Hajdúszoboszló)	Balneo Hotel Zsóri Thermal & Wellness Gyógyszálló (Mezőkövesd)
Barátság Gyógyszálló (Hajdúszoboszló)	Hajnal Hotel Gyógyszálloda (Mezőkövesd)
Hőforrás Gyógyszálló és Nappali Kórház (Hajdúszoboszló)	
Mátyás Király Gyógyszálloda (Hajdúszoboszló)	
Hunguest Hotel Apolló Gyógyszálloda (Hajdúszoboszló)	
Hotel Délibáb Gyógyszálló (Hajdúszoboszló)	
Aquaticum Gyógy és Wellness Hotel (Debrecen)	
Hunguest Hotel Nagyerdő Gyógyszálló (Debrecen)	

⁷ Budapest Főváros Kormányhivatalának országos nyilvántartása az engedélyezett gyógyszállókról, https://www.kormanyhivatal.hu/download/7/7c/a6000/6_Gyogyszallok_003.pdf

Természetesen, a célcsoportba sorolhatók az egyéb besorolású szálláshelyek is, úgy mint:

- wellness hotelek
- hotelek
- panziók
- kempingek
- magánszálláshelyek

3. Vendéglátóipari egységek

Közvetett módon a fenntartható fürdőfejlesztés célcsoportjának meghatározása során figyelembe kell venni a vendéglátóipari egységeket is:

- éttermek
- bárók
- cukrászdák
- büfék

4. Kormányhivatalok, környezetvédelmi- és vízügyi hatóságok

A fejlesztések és környezetvédelmi kérdések jogi, engedélyezési szempontjait figyelembe véve a fejlesztések tervezése és megvalósítása során érintett célcsoportba tartoznak az alábbi hatóságok:

- Hajdú-Bihar megyei Kormányhivatal: Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztály, Földhivatali Főosztály, Agrárügyi Főosztály, Foglalkoztatási, Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztály, Hatósági Főosztály, Közlekedési, Műszaki Engedélyezési, Mérésügyi és Fogyasztóvédelmi Főosztály, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Népegészségügyi Főosztály,
- Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztály, Földhivatali Főosztály, Agrárügyi Főosztály, Foglalkoztatási, Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztály, Hatósági Főosztály, Közlekedési, Műszaki Engedélyezési, Mérésügyi és Fogyasztóvédelmi Főosztály, Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Népegészségügyi Főosztály,

- Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság
- Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatóság

5. Felsőoktatási intézmények

A fenntartható fürdőfejlesztések tudományos, kutatási hátterét az alábbi felsőoktatási intézmények adhatják az érintett megyékben:

- Debreceni Egyetem
- Miskolci Egyetem
- Tokaj-Hegyalja Egyetem

4. Az igények meghatározása

A fenntartható fürdőfejlesztés iránti igény mögött az a cél jelenik meg, hogy **hozzájáruljunk egy egészségesebb társadalom formálásához úgy, hogy közben megóvjuk környezetünk egészségét is.**

*Egészséges
társadalom*

Egészséges környezet

Az **egészséges társadalom** kialakításának és megőrzésének két módja, amelyekben az egyes fürdőszolgáltatásoknak is kiemelt szerepük lehet:

1. Gyógyászati ellátások

A gyógyfürdőkben természetes gyógytényező felhasználásával nyújtanak gyógyászati szolgáltatást vagy rehabilitációs tevékenységet. A fürdőgyógyászati ellátás az orvosi rehabilitációs ellátások közé tartozó gyógyászati ellátás, amelyet főként a krónikus reumatológiai, ortopédiai, neurológiai, illetve érbetegségek funkciójavítását szolgáló

rehabilitációs kezeléseknél alkalmaznak. A fürdőgyógyászati ellátások rehabilitációs ellátásban betöltött jelentőségére tekintettel egyes ellátások árához társadalombiztosítási támogatás jár.

TB által támogatott fürdőgyógyászati ellátások:

- gyógyvizes gyógymedence (ideértve a hévízi tófürdőt is)
- gyógyvizes kádfürdő
- iszappakolás
- súlyfürdő
- szénsavas fürdő
- orvosi gyögmasszázs
- víz alatti vízszugármasszázs
- víz alatti csoportos gyógytorna
- komplex fürdőgyógyászati ellátás

A fürdőgyógyászati ellátásokon kívül szén-dioxid gyógygázfürdő (mofetta) és 18 éves kor alatti csoportos gyógyúszás is igénybe vehető az egészségbiztosítás keretében.

A gyógyászati ellátásokat az arra jogosult orvos vényen rendeli, az ellátás igénybevételéhez pedig az orvos által kiállított kezelőlap is szükséges.

A gyógyászati ellátások társadalombiztosítási támogatással orvosi rehabilitációs szolgáltatást nyújtó egészségügyi szolgáltatónál, gyógyfürdőben, továbbá gyógyfürdőnek nem minősülő közfürdőben nyújthatóak.

A meghatározott ásványi anyag tartalommal bíró termál- ill. gyógyvizek a társadalombiztosítás által támogatott fürdőgyógyászati ellátások mellett számos egyéb fürdőterápia keretében enyhítik a panaszokat. A fürdőterápiában, más néven balneoterápiában elsősorban a vizek kémiai összetételéből adódó hatásokat hasznosítják a vizek fizikai tulajdonságai (hőmérséklet, áramlás, felhajtóerő, nyomás stb.) mellett:

- a kénes vizek elsősorban a mozgásszervi megbetegedésekben segítenek, a reuma és az ízületi panaszok ellenszereként elterjedtek;
- a szénsavas fürdőt keringési és szívproblémák esetén alkalmazzák;
- a jódos-brómos víz a nőgyógyászati betegségeket gyógyítja;
- a kénes és jódos vizek a különféle bőrbetegségek kezelésében is hatásosnak bizonyultak;
- ivókúra formájában a gyomor- és bélbántalmak, emésztőszervi megbetegedések esetében ajánlják.

A TB által támogatott fürdőkezeléseken kívül számos olyan kezelés elérhető az elemzéssel érintett megyék gyógy- és termálfürdőiben, amelyek elősegíthetik a panaszok enyhülését, a betegségek gyógyulását. Ilyenek például a lézer- és fényterápiák, interferencia- és galvánkezelések, TENS, ultrahang, magnetoterápia, inhaláció.

2. Prevenció

A betegséget a testi, lelki egyensúly felborulása, az egészség hiányaként szokták meghatározni. A már kialakult betegségek esetén sajnos néha nehezen állítható vissza a normál állapot, sokkal könnyebb megelőzni a bajt. Az is meghatározó lehet, hogy egy esetleges betegség, vagy baleset

milyen állapotban éri az embert. A prevenció szerepe az egészségtudatosság terjedésével egyre inkább felértékelődik. A megelőzésben – az egészséges életmód kialakítása és a rendszeres szűrővizsgálatok mellett – fontos szerep jut a fürdőkezeléseknek is.

A gyógyfürdők rendszeres látogatása, a fent bemutatott ásványi anyag tartalomnak köszönhetően a termálvizek és az említett fürdőkezelések többféleképpen is védik az egészséget, számos betegség kialakulásának esélye csökkenthető általuk. A fürdőzés kedvezően hat a vegetatív idegrendszer működésére, segíthet megakadályozni annak zavarait. Hatására csökken a feszültség, az idegesség, akár az esetleges alvási problémák is enyhülnek. A fürdőzésnek fontos szerep jut a szervezet kondicionálásában is, hiszen nemcsak az izmok, de az érrendszer és a keringés is alkalmazkodásra kényszerül, így javul az erőnlét, a kondíció, ezáltal a különféle környezeti ingerekkel szembeni érzékenység csökken.

A gyógyászati ellátások és prevenciós célú kezelések megfelelő színvonalon történő biztosítása szükségessé teszi a fürdő infrastruktúrájának folyamatos fejlesztését, a technológia fejlődésével együtt járó innovatív kezelési módok bevezetését. Mindezekhez elengedhetetlen a fürdőkezelések alapját jelentő természeti erőforrás, a termálvíz felhasználása.

Ahhoz azonban, hogy a környezet egészségének megóvására irányuló követelménynek is eleget tegyünk, fontos, hogy az erőforrásokat észszerűen használjuk fel, az infrastrukturális fejlesztések során pedig előnyben részesítsük a környezetbarát megoldásokat, azaz a fenntarthatóságot.

Ezáltal biztosítható a kettős cél, és érhető el a „win-win” helyzet.

3. Fenntarthatóság

A fosszilis energiahordozókra épített gazdaság, a pazarló életmód, a túlzott energiafelhasználás és hulladéktermelés olyan környezeti károkat okoz, melyek felelősek a globális felmelegedés és a klímaváltozás kialakulásáért. A klímaváltozás pedig olyan komoly, és mindenki életét negatívan befolyásoló környezeti hatásokhoz - például a szélsőséges időjárási viszonyok: a hőmérséklet emelkedése, aszályok, erdőtüzek, tengervíz emelkedése, özönvizek, árvizek, a termőterületek megváltozása, ivóvízhiány kialakulása, az évszakok egybemosódása -, ezen

felül gazdasági és társadalmi válsághoz vezetnek, mint például a népvándorlás, az éhezés, kórokozók, ismeretlen vírusok terjedése, háborúk.

Ez a folyamat lassítható, amiben felelőssége van az egyéneknek, a politikai döntéshozóknak, közintézményeknek, vállalkozásoknak – így a turisztikai szolgáltatóknak, fürdőeknek egyaránt. Fontos belátni, hogy saját és környezetünk egészséges, élhető jövőjéért, a tiszta levegőért, ivóvízért, az olcsó és zöld energiáért, személyes és közös jövőnkért mindenkinek tennie kell.

A turisztikai ágazatban a nagyszámú vendég koncentrációja miatt a környezetterhelés esélye nagy. A zöld szemlélet átvétele és mindennapi gyakorlatban történő alkalmazása azonban nemcsak az élhető környezet megóvása miatt elengedhetetlen. Közvetett módon is hozzájárul a klímavédelemhez – fontos kommunikációs lehetőség is, amely által egyre többen lesznek fogékonyak arra, hogy sem munkájuk, sem szabadidejük során ne károsítsák, ne terheljék indokolatlanul a környezetet.

Amikor fenntarthatóságról beszélünk, általában a működés során igyekszünk olyan megoldásokat találni, amelyek az erőforrások (természeti, humán, pénzügyi stb.) észszerű felhasználását biztosítják, és csökkentik a környezeti terhelést. Ez azonban a fenntarthatóságnak csak az egyik szelete.

A prevencióhoz hasonlóan itt is érdemes előre gondolkozni, és a Zöld Gyógyfürdők kialakítása, fejlesztése során is végiggondolni azokat a lehetőségeket, amelyek a fent említett célok elérését elősegítik majd.

Ahogy az a HealingPlaces projekt keretében korábban elkészült „Zöld Gyógyfürdő – Helyzetelemző tanulmány”-ban is megállapításra került, a fürdők fenntarthatóságának biztosítása, és a „Zöld Gyógyfürdő” koncepció elterjesztése nemcsak környezeti-klímavédelmi, hanem gazdasági és társadalmi szempontból is fontos.

Gazdasági szempont

A gazdasági szempontok között megjelenik az a nyilvánvaló tény, hogy a többségében importból származó energiahordozók megvétele helyett gazdaságilag sokkal jobban jár minden

fürdő, ha „saját” energiaforrásaival gazdálkodik, tehát például a rendelkezésre álló termálvíz vagy a nap energiáját hasznosítja. Jelentős költségcsökkentő tényező lehet a korszerű, hatékony gépészeti rendszerek (fűtés, víztechnika, légtechnika) és a minőségi szigetelés alkalmazása, ahogyan a pénzügyi fenntarthatósághoz járulhat hozzá a munkaszervezés racionalizálása is.

Társadalmi szempontok

A Zöld Gyógyfürdők fejlesztése és működése a gazdasági előnyökhöz szorosan kapcsolódva társadalmi hasznokkal is jár. A rezsiköltségen megtakarított pénzből jobban finanszírozhatók a fürdők fejlesztései, egyre jobb szolgáltatásokat tudnak nyújtani a hozzájuk látogató vendégeknek, és az alacsonyabb környezetterhelés révén egészségesebb környezetet tudnak számukra biztosítani. A megtakarítások fordíthatók a dolgozók számára kifizetett bérek emelésére is, akik életminősége ezáltal javul, motiváltságuk erősödik, így egyre jobb munkavégzés várható tőlük. Ez visszahat a fürdő által biztosított szolgáltatások nivójára is.

Erkölcsei szempontok

Nem szabad megfeledkeznünk a „Zöld fürdők” szükségességének erkölcsi szempontjairól sem. Magyarország fürdőinek kb. 95%-a önkormányzati tulajdonban van, illetve a fürdők nagy számú vendéget fogadnak, akiknek a környezettudatos működésen keresztül a tulajdonos, üzemeltető legyen az köz- vagy magánszféra szervezet, példát kell, hogy mutasson.

A fenntarthatóság követelménye és lehetőségei megjelennek települési és létesítményi szinten is. Ezek az alábbiak szerint foglalhatók össze:

Települési szint:

- Fürdővárosi, gyógyhelyi milliő: a fürdők tágabb környezetének vonzóvá tétele, magasabb életminőség biztosítása az élhetőbb környezet által mind a turisták, mind a lakosság számára elengedhetetlen.
- Élhetőség, hatékony közlekedésszervezés: megközelíthetőség tekintetében fontos, hogy az adott település és a fürdő tömegközlekedéssel, illetve kis szennyezőanyag

kibocsátású közlekedési eszközökkel (például kerékpár) is megközelíthető legyen. A kerékpárutak fejlesztése a mozgáson keresztül az egészséges környezet mellett az egészséges társadalom elérését is segíti.

Létesítményi szint:

- Környezettudatosság iránt elkötelezett menedzsment és személyi állomány azért kritikus tényező, mert a menedzsment értékrendje és szemlélete határozza meg a működés és a fejlesztések alapelveit, a munkatársak pedig ezen alapelvek mentén fogadják és szolgálják ki a vendégeket.
- Termásvízkezelések tudatos, fenntartható kezelése: Az észszerű, takarékos felhasználás a fürdőszolgáltatás-nyújtás alapjának hosszú távú biztosításához nélkülözhetetlen.
- A termásvíz többcélú hasznosítása: Az Új Széchenyi Terv-ben megfogalmazott alap gondolat mentén – termásvíz hasznosítása fűtésre, fürdéshez, fóliához, ásványvízhez, spa termékekhez – meg kell találni a profilba illő legtöbb és leghatékonyabb felhasználási módokat, amelyekkel esetleg más energiaforrások használata kiváltható.
- Elektromos áram termelése napenergiából: A fürdők és a kapcsolódó létesítmények igen nagy áramigénnyel működnek. Törekedni kell arra, hogy ennek egy részét megújuló energiaforrásból biztosítsák.
- Modern, hatékony épület- és vízgépészeti rendszerek és ezek automatizációja
- Hatékony szigetelés: Az energiaveszteség elkerülése és hatékony energiafelhasználás módja a korszerű szigetelés kialakítása.

- Energiatakarékos elektromos rendszerek és ezek automatizációja
- Vízkezelés, tisztítószer: a tisztítószerek használatának felülvizsgálata nemcsak költségcsökkentési szempontból fontos. Ezen vegyszerek környezetkárosító hatása miatt is törekedni kell a kibocsátás, ezáltal a környezetterhelés mérséklésére.
- Nagy zöld felületek: A települési szintnél megfogalmazott gyógyhelyi milliőhöz hasonlóan a fürdők környezetének vonzó és élhető kialakítása is kiemelt feladat.
- Szelektív hulladékgyűjtés: A szelektív hulladékgyűjtés a klímatudatos magatartás talán egyik legismertebb és legszélesebb körben alkalmazott módja. A létesítmény által történő szelektív hulladékgyűjtés mellett a vendégek számára is biztosítani kell ennek a lehetőségét, emellett meg kell vizsgálni, hogy mely területekhez és tevékenységekhez kapcsolódóan csökkenthető a megtermelt hulladék mennyisége.
- Természetbarát anyagok használata
- Zöld marketing: szorosan kapcsolódik a fenntarthatóság erkölcsi szempontjához és a fürdők felelősségéhez a vendégek szemléletformálásában, de a kommunikáció során törekedni kell például a papírmentes külső és belső kommunikációra, újrahasznosított anyagok használatára is.
- Klímatudatos étkeztetés: Az élelmiszer-fogyasztás az egyik legnagyobb környezetterheléssel járó fogyasztási terület. Környezeti hatásaihoz tartozik a földterület, mint az egyik legfontosabb természeti erőforrás használata, az energiafelhasználás, illetve az üvegházhatású gázok kibocsátása. Az étkeztetéshez kapcsolódó negatív hatások csökkenthetők a helyi és idényjellegű termékek előtérbe helyezésével a menütervezés során, a pazarló fogyasztás elkerülésének támogatásával, és a komposztálással.

Az igények összefoglalásából is egyértelműen kitűnik, hogy a fenntarthatóság szolgálata erőteljes multiplikátor hatással bír, ami nemcsak az egészséges társadalom és az egészséges

környezet biztosításával éri el a célját, de megjelenik a gazdasági és társadalmi szempontok között, csakúgy, mint az egyes fürdők, létesítmények szintjén a zöld megoldások alkalmazása révén; az egyes létesítményi szintű intézkedések hatása érezhetővé válik iparági szinten is; míg a társadalmi elfogadottságnak és támogatottságnak köszönhetően a Zöld Gyógyfürdők versenylőnyt szereznek felelősségteljes magatartásuk és működésük eredményeképpen.

5. Elméleti háttér

Annak érdekében, hogy megfelelő alapot biztosítsunk a zöld gyógyfürdő koncepció felépítéséhez, részletes helyzetelemzést dolgoztunk ki a fenntartható fürdőfejlesztési megoldásokról, ahol a természetvédelem és/vagy a felszín alatti vizek védelme kiemelt szerepet kap. Ez a jelentés nemcsak a különböző igények, specifikus vagy célzott igények feltárásában segített és segít, hanem széles körű áttekintést nyújt az eddig elért eredményekről mind nemzeti, mind regionális szinten. Az elemzés

főbb eredményeire építve, a partnerrégiók gyakorlati megoldásait figyelembe véve és az érdekelt felekkel folytatott személyes interjúk eredményeit felhasználva azonosítottuk a koncepcióba foglalandó főbb kérdéseket. Emellett másodlagos kutatást és a rendelkezésre álló tematikus cikkek szintézisét is alkalmaztuk.

"Turizmus, amely teljes mértékben figyelembe veszi a jelenlegi és jövőbeli gazdasági, társadalmi és környezeti hatásokat, kielégítve a látogatók, az ipar, a környezet és a

Az ENSZ turisztikai világszervezete, az UNWTO az alábbiak szerint határozza meg a fenntartható turizmus fejlesztés fogalmát:

A fenntartható turizmus fejlesztés iránymutatásai és irányítási gyakorlatai a turizmus minden formájára alkalmazhatók minden típusú desztinációban, beleértve a tömegturizmust és a különféle niche-turizmus szegmenseket is. A fenntarthatósági alapelvek a turizmusfejlesztés környezeti, gazdasági és társadalmi-kulturális vonatkozásait is magukban foglalják, és e három dimenzió között megfelelő egyensúlyt kell teremteni a hosszú távú fenntarthatóság biztosításához.

A fenntartható turizmussal szemben támasztott követelmények:

- A turizmusfejlesztés kulcselemét képező környezeti erőforrások optimális kihasználása, az alapvető ökológiai folyamatok fenntartása, valamint a természeti örökség és a biodiverzitás megőrzése.
- Tiszteletben kell tartani a fogadó közösségek szociokulturális hitelességét, megőrizni az épített és élő kulturális örökséget és hagyományos értékeit, valamint hozzájárulni a kultúrák közötti megértéshez és toleranciához.
- Fenntartható, hosszú távon működő gazdasági tevékenységek folytatása, amelyek a társadalmi-gazdasági előnyöket egyenlő arányban biztosítják minden érdekelt számára, ideértve a stabil foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőségeket a helyi közösségek számára oly módon, hogy hozzájárul a szegénység enyhítéséhez.

A fenntartható turizmusfejlesztéshez minden érintett, érdekelt fél tájékozott részvétele, valamint erős politikai vezetés szükséges a széles körű részvétel és a konszenzus kialakítása érdekében. A fenntartható turizmus megvalósítása folyamatos, amely megköveteli a hatások folyamatos nyomon követését, szükség esetén a szükséges megelőző és/vagy korrekciós intézkedések bevezetését.⁸

A fenntartható turizmusnak fenn kell tartania a turisztikai elégedettség magas szintjét, és tartalmas élményt kell biztosítani a turisták számára, felhívva a figyelmet a fenntarthatósági kérdésekre, és népszerűsíteni kell a fenntartható turizmus gyakorlatát. (UNWTO)

---

⁸ <https://www.unwto.org/sustainable-development>

Az UNWTO 1999-ben fogadta el a Turizmus Globális Etikai Kódexét, amelynek 3. cikkelye a turizmust a fenntartható fejlődés tényezőjeként definiálta leszögezve az alábbiakat:

- a turizmus fejlesztésének valamennyi szereplője köteles védeni a természeti környezetet az egészséges, folyamatos és fenntartható, a jelen és a jövő generációk szükségleteinek és törekvéseiknek megfelelő gazdasági növekedés elérése érdekében;
- a nemzeti, regionális és helyi hatóságoknak első helyen kell kezelniük és ösztönözniük a kevés és drága erőforrások - különösen a víz és az energia - megőrzését célzó turisztikai fejlesztéseket, valamint a hulladéktermelés minimalizálását;
- a turistaérkezéseket, különösen azokat, amelyek a fizetett szabadságok és iskolai szünetek idején jellemzőek, igyekezni kell térben és időben széthúzni, csökkenteni szükséges a turisztikai kereslet szezonálisát;
- a turisztikai infrastruktúrát úgy kell megtervezni és a turisztikai tevékenységeket úgy szükséges programozni, hogy védjük az ökoszisztémákból és biodiverzitásból összetevődő természeti örökséget és megóvjuk az élővilág veszélyeztetett fajait;
- a zöld turizmus és az ökoturizmus a turizmus azon formái, amelyek különösen hozzájárulnak a turizmus jelentőségének növeléséhez, amennyiben tiszteletben tartják a természeti örökséget és a helyi közösségeket, és a desztinációk teherbíró képességét nem veszélyeztetik;⁹

Az európai turizmus fenntarthatóvá válásához több kihívással is szembe kell néznünk. Ezeket a minden turizmusban érdekelt szereplő számára kihívást jelentő feladatokat a fenntartható turizmussal foglalkozó szakértők csoportja az alábbiak szerint azonosította (Tourism Sustainability Group, 2007):

- Csökkentsük a kereslet szezonálisát! A kereslet szezonálisának csökkentése lehetővé teszi a turisztikai desztinációk, és vállalkozások gazdasági és társadalmi fenntarthatóságát, elkerülve, hogy a turisztikai tevékenység az év néhány hónapjára, vagy bizonyos időszakára korlátozódjon.
- Foglalkozzunk a turizmushoz kapcsolódó közlekedéssel is! A turizmushoz kapcsolódó mobilitás nagymértékben hozzájárul a klímaváltozáshoz, és a globális felmelegedéshez,

⁹ https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2019-11/hungary_1.pdf

ezért tegyük energiahatékonyvá a turisztikai célú utakat, csökkentsük azok CO₂ kibocsátását.

- Tegyük vonzóvá a turizmus ágazatát a munkavállalóknak! Olyan munkalehetőségeket kínáljunk a helyi lakosok számára, amik diszkriminációmentesek, fejlesszük a továbbképzési lehetőségeket, és a munkakörülményeket.
- Igyekezzünk fenntartani és javítani a közösség jólétét és életminőségét! Próbáljuk maximalizálni a helyben hasznosuló bevételek arányát, és a helyi közösségek számára nyújtott előnyöket. Ennek eszköze lehet a helyi ellátási láncok erősítése, valamint a helyi termékek, üzletek, és szolgáltatások népszerűsítése a látogatók között.
- Minimalizáljuk az erőforrás-felhasználást és a hulladéktermelést, főként a víz- és energiafogyasztást (különösen, ha az nem megújuló forrásból származik). Emellett csökkentsük a keletkező szemét mennyiségét, és figyeljünk a hulladékkezelésre.
- Törekedjünk a természeti és kulturális örökségeink megőrzésére és értékük növelésére! Ezek kulcsfontosságú forrásai a gazdasági jólét megteremtésének helyi szinten a turizmus által.
- Tegyük mindenki számára elérhetővé a nyaralást! Alakítsunk ki kikapcsolódási lehetőségeket a testi fogyatékosokkal élők, és a gazdasági szempontból hátrányos helyzetű társadalmi csoportok számára is.
- Használjuk a turizmust eszközként a globális fenntartható fejlődés eléréséért! A turizmus hozzájárulhat például az ENSZ fenntartható fejlődési céljainak eléréséhez és más nemzetközi kezdeményezésekben is van lehetőség részt venni.

A fenntartható turizmus elvei a turizmus minden formájára, és minden desztináció esetében alkalmazhatók. Következésképpen a fenntartható turizmusra nem mint a turizmus különleges típusára kell tekinteni (pl. kulturális turizmus, vízparti turizmus, ökoturizmus stb.), hanem egy olyan szemléletként (filozófiaként), amivel a turizmusra tekintünk, mivel a turizmus minden típusa lehet fenntartható. Olyan célként tekinthetünk rá, amit minden típusú turisztikai desztinációnak, vállalkozásnak vagy egyéb érdekelt szereplőnek el kell érnie. A fenntartható turizmust valójában folyamatos fejlesztésnek kell tekinteni (azaz a fenntarthatóságot, mint folyamatot). Ezért realiztikusabb a fenntarthatóbb turizmus felé haladásról beszélni (azaz fenntarthatóbb, mint egy évvel ezelőtt fenntarthat, vagy mint a versenytársaink, stb.), mint “valódi” fenntartható turizmusról. Nagyon nehéz, ha nem lehetetlen, 100%-ban fenntartható turisztikai célpontot vagy turisztikai

vállalkozást találni, de mindannyian tehetnek lépéseket, amelyek fenntarthatóbbá teszik őket. Ahhoz, hogy a fenntarthatóbb turizmus felé vezető úton előbbre jussunk, szükség van a különböző érdekelt szereplők összefogására, úgymint nemzetközi ügynökségek, nemzeti és helyi közszféra, desztináció menedzsment szervezetek, magánszektor vállalkozások, munkavállalók és szakszervezetek, non-profit szervezetek, oktatási és képzési szolgáltatók, helyi közösségek és turisták. A fenntartható turizmus előmozdításában és megvalósításában azonban kulcsfontosságú szerepet töltenek be a turisztikai vállalkozások, pontosabban az ágazatban működő vállalkozások 75% -át kitevő turisztikai mikro- és kisvállalkozások (MKV-k).

A többi érdekelt szereplőnek inkább a szabályozásban vagy a vállalkozások helyzetének megkönnyítésében van szerepe; arra kell törekedniük, hogy kedvező környezetet teremtsenek a vállalkozások számára a fenntarthatóbbá váláshoz. Összességében a turisztikai vállalkozások azok, akik képesek befektetőket vonzani, új turisztikai termékeket kifejleszteni, szolgáltatásokat nyújtani, munkahelyeket és jólétet teremteni. A fenntarthatóbb turizmus elérésének kulcsfontosságú követelménye, hogy a turisztikai vállalkozások felelősséget vállaljanak tevékenységükért a környezettel, az alkalmazottakkal és a helyi közösséggel szemben (UNWTO, 2013; Marinov, 2016).

A turisztikai szektor (minden szinten) gyors ütemben fogadta el a fenntartható turizmus fogalmát, az érdekeltek és az érintett intézmények többsége már évek óta ágazati prioritásként tekint a fenntarthatóságra (Hall et al., 2015). A fenntartható turizmus elengedhetetlen az ágazat jövőbeli túléléséhez. Ez többek között az ágazat felelősségvállalásának tudható be (az ágazat elismeri az általa okozott negatív hatásokat és azok megszüntetésének szükségességét), valamint saját érdekének is tekinti (mivel az ágazatnak szüksége van az imázsváltásra, különösen a növekvő globális környezetvédelemmel és fenntarthatósággal kapcsolatos tudatosság idején, valamint mellette szól, hogy a fenntarthatóvá válás előnyei meghaladják a költségeit).

A fenntartható és versenyképes európai turizmus menetrendje (Európai Bizottság, 2007) - meghatározza az európai versenyképes és fenntartható turizmus megvalósításának alapelveit. Ezek az elvek a következők:

- Alkalmazzunk holisztikus és integrált megközelítést: A tervezés és fejlesztés során figyelembe kell venni a turizmus különféle hatásait.
- Hosszú távra tervezzünk: A hosszú távú tervezéshez szükség van arra, hogy tartósan kitartsunk a megkezdett programjaink mellett.

- Megfelelő ütemben és ritmusban haladjunk a fejlődéssel: a turizmus fejlesztésének tükröznie és tiszteletben kell tartania a helyi közösségek és desztinációk jellegét, erőforrásait és igényeit.
- Vonjuk be az összes érdekelt szereplőt: A fenntartható megközelítés széles körű és elkötelezett részvételt igényel a döntéshozatalban és a gyakorlati megvalósításban mindazok részéről, akik hozzájárulnak az eredményekhez.
- Használjuk az elérhető legjobb ismeretanyagot: A szakpolitikáknak és az intézkedéseknek a legfrissebb és legjobb ismereteket kell tükröznie. A turisztikai trendekkel és hatásokkal, valamint a készségekkel, és tapasztalatokkal kapcsolatos információkat meg kell osztani szerte Európában.
- Minimalizáljuk és kezeljük a kockázatokat (az elővigyázatosság elve szerint): Ha bizonytalanság van az eredmények tekintetében, teljes körű értékelést kell végezni, és megelőző intézkedéseket kell tenni a környezeti vagy a társadalmi károk elkerülése érdekében.
- A költségekbe számítsuk bele a gyakorolt hatásokat (a felhasználó és a szennyező fizet elv szerint): Az áraknak tükrözniük kell a fogyasztás és a termelés társadalomra gyakorolt tényleges költségeit.
- Szükség esetén mérjük fel és tartsuk tiszteletben a korlátokat: fel kell mérni az egyes helyek és térségek teherbírását, és szükség esetén késznek, és képesnek kell lenni korlátozni a turisztikai fejlesztéseket, és a turisztikai forgalom mértékét.
- Végezzünk folyamatos monitoring tevékenységet: A fenntarthatóság a hatások megértéséről szól, és arról, hogy készenlétben legyünk, biztosítva, hogy a szükséges változtatásokat és javításokat elvégezhessük.¹⁰

Az egészségturizmus általános jellemzői:

A fürdők működése nem különíthető el élesen sem a számukra otthont adó településektől, sem pedig a vendégforgalmuk egyik alapjául szolgáló magas minőségű kereskedelmi szálláshelyektől.

Termálfürdőink többsége önkormányzati tulajdonban van, és gondolkodásmódjukon néhány esetben még mindig látszik, hogy nem tekintik magukat a versenyszféra részeinek, holott abban működnek.

¹⁰ [Fenntartható turizmus fenntartása hálózatépítéssel és együttműködéssel \(sustain-t.eu\)](https://sustain-t.eu)

Gyógy- és wellness szállodáink magántulajdonban vannak, ezt eredményorientált működésük, a szolgáltatások megfelelő színvonala, a munkatársak felkészültsége és nyelvtudása egyértelműen tükrözi. Esetükben a fenntarthatóság elveinek érvényesülése közvetlen érdek is, akár műszaki oldalról, és ebből fakadóan a jövedelmezőség lehetséges növelése szempontjából, akár a piaci megjelenés, az arculat szempontjából is.

Fogalmi lehatárolás:

Az egészségturizmus az egészségi állapot fenntartása, illetve annak javítása érdekében történő utazást és az azzal kapcsolatban igénybe vett szolgáltatások összességét jelenti. Részei, egyúttal fő termékei – a jelenlét és a beavatkozás intenzitása fokozódásának sorrendjében – a wellnessturizmus, a gyógyturizmus és az orvosi (egészségügyi) turizmus.

A **wellnessturizmus** alapvetően jó egészségi állapot fenntartását célozza – utazással egybekötve – a holisztikus szemlélet jegyében: testi, lelki, szellemi egészségre, ökológiai és társadalmi egyensúlyra törekedve. Wellnessen belül az alábbi specializált termékek különböztethetők meg: fitness, aktív wellness, családi wellness, beauty, selfness, soulness és medical wellness.

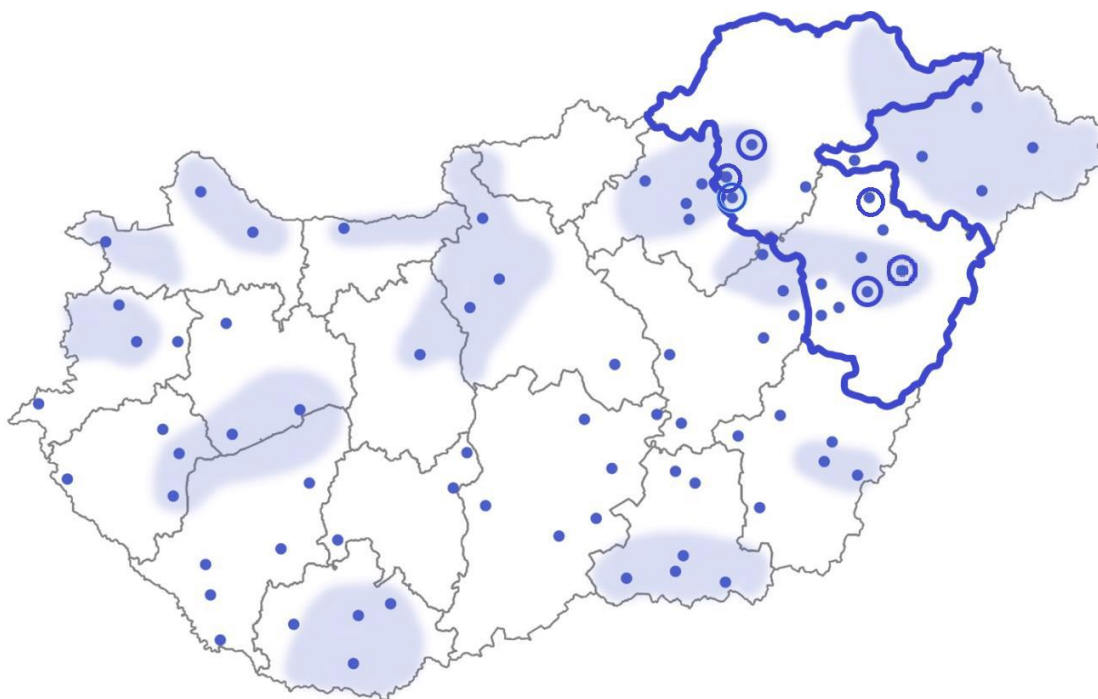
A **gyógyturizmus** gyógyüdülőhelyeken vagy gyógyászati létesítményekben való – meghatározott minimális idejű – tartózkodás, mely orvosi gyógymódok alkalmazásához kötött. Központi szerep jut valamilyen természetes gyógytényezőnek, ezek közé tartozik a gyógyvíz, a gyógyiszap, az éghajlat (gyógyklíma), a barlangi klíma, és a talajból nyert gáz előfordulások (például a tömény szén-dioxid-tartalmú mofetta).

A hazai gyógytényezők és használatuk:

- gyógyvizek és gyógyiszapok mozgásszervi panaszok kezelésére, prevencióra;
- ivókúrák emésztőszervi betegségek kiegészítő kezeléseként;
- fürdőkúra bőrbetegségek (pl. pikkelysömör) kezelésére;
- gyógybarlangok légzőszervi kezelésekre (allergia, asztma, krónikus obstruktív tüdőbetegség);
- klímaterápia hormonbetegségekre (pajzsmirigy-túltengés) és légzőszervi betegségekre;
- CO₂-terápia érszűkületre, diabeteses érelváltozás kezelésére ajánlott.

A gyógyhely egy természetes gyógytényezővel rendelkező településnek az a – hatóság által ellenőrzött és minősített – része, ahol a természetes gyógytényező igénybevételének gyógyintézményi feltételei (gyógyfürdő, gyógyszálló) biztosítottak, továbbá a gyógyítás zavartalanságát és a betegek nyugalmát biztosító környezeti és infrastrukturális feltételek (levegőtisztaság, zajmentesség, rendezett zöldterületek stb.) adottak.

*A minősített gyógyfürdők elhelyezkedése a két megye gyógyhelyeivel
(az árnyékolt területek a turisztikai fejlesztési térségeket jelölik)*

Az **orvosi turizmus** orvosi kezelés, beavatkozás vagy komolyabb diagnosztikai eljárás kedvéért történő, döntően külföldi utazás. Motivációi:

- jó minőségű ellátás (az otthoninál) jóval kedvezőbb áron;
- azonnali hozzáférés várólista nélkül;
- innovatív kezelések, eszközök, speciális tudás melyek lehet, hogy otthon nem elérhetőek;
- az otthoninál kedvezőbb jogszabályi feltételek.

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia-Turizmus 2.0 Stratégia a magyarországi turizmus 2030-ig terjedő fejlesztési időszakának sarokköveit fekteti le.

A jövőt meghatározó legfontosabb globális trendek és kihívások:

A járványválság lecsengése után újra előtérbe kerülnek az utazások, az utazások iránti igény koncentráltan jelentkezhet. Emellett lesznek várhatóan olyan trendek, amelyek bár a járványhelyzet alatt alakultak ki, rövidtávon (és akár középtávon is) éreztetik hatásukat. Az alábbi folyamatok természetesen a különböző látogatói szegmensek, valamint a küldő- és célországok vonatkozásában eltérő mértékben jelentkezhetnek, illetve maradhatnak fenn tartósan:

- **Egészség és higiénia:** A járványválság során nagyban felértékelődött a higiénia jelentősége a mindennapokban és a turizmus szempontjából egyaránt. Várhatóan az így kialakult új egészségügyi szabályok, valamint a távolságtartás iránti igény középtávon a turizmus ágazatnak is része marad. A következő időszakokban várható, hogy a „biztonságos” területek jelentősen felértékelődnek a turisztikai kereslet szempontjából.
- **„Kis utazás”:** A légi közlekedésnek tulajdonított egészségügyi kockázatok, valamint a konkrét korlátozások miatt előtérbe kerülnek a rövidebb távolságokra tett, jellemzően autós utazások.
- **Tudatos utazók:** Az elmúlt években tapasztalt általános gazdasági fellendülés megtörése miatt csökkenő kereslet megerősíti az utazóközönség költségtudatosságát. Ezzel párhuzamosan a gyorsan és gyakran változó szabályozási környezetnek köszönhetően rövidül a foglalási periódus és fontosabbá válnak a rugalmas lemondási feltételek.
- **Valós idejű és digitális utazás:** A járványválság kapcsán a szolgáltatások terén még nagyobb szerephez jut a digitalizáció. Ez a trend a turizmusban várhatóan továbbra is jelentős szerepet fog játszani.
- **Klímatudatosság:** A járványválság alatt lecsökkent légiforgalom új lendületet adhat a klímavédelmi törekvéseknek, még jobban előtérbe helyezve a károsanyag-kibocsátás csökkentésének szükségességét és a széleskörű fenntarthatóságot. A járványválság hatásaitól elvonatkoztatva is azonosíthatók olyan fundamentális folyamatok, amelyek a turizmus ágazat egészét befolyásolják.

- **Geopolitikai átrendeződés:** Közép-Európa reneszánszát éli, folyamatosan fejlődik és dinamikusán erősödik, valamint egyre mélyebbé és stabilabbá válik a Visegrádi négyek közti együttműködés is. Mindez a növekvő gazdasági erő és stabilitás pozitív hatást gyakorol a térség turisztikai vonzerejére is, versenyképesebbé téve a térséget Európa egyéb turisztikai desztinációi közt.
- **Az élménykeresés, az érzelmek, az autentikusság és a hangulat felértékelődése:** az utazók egyre inkább élményeket keresnek a termékek helyett, és ezeket az élményeket nem „előregyártott” formában akarják átélni, hanem saját maguk is aktívan részt akarnak venni az „előállításukban”. Nem feltétlenül turistaként kívánnak viselkedni a desztinációban, hanem a helyi emberekhez hasonlóan megélni a történéseket és elmerülni a tevékenységekben. Ezért az úti céljukat nem egy-egy konkrét turisztikai attrakció alapján választják ki, hanem az úti cél hangulata, a desztináció által közvetített, megtapasztalható érzés alapján.
- **A célcsoportok változása:** a demográfiai trendek, így a fejlett országok népességének elöregedése, a civilizációs betegségek, az életmódváltozás, illetve a „digitális benmszülöttek” generációjának megváltozott igényeivel számol a Turizmus 2.0 stratégia is.
- **A sharing economy terjedése:** a megosztáson alapuló gazdaság gyors terjedése drasztikus átalakulást eredményezett több területen, mint például a szálláshely-szolgáltatásban vagy személyszállításban. Ezek a változások várhatóan a mindennapi élet részei maradnak, újabb üzleti modellekké fejlődhetnek, amelyek pedig jelentős hatással lesznek a turizmus ágazatra is.

A Stratégia 12 irányvonal mentén épül fel, ezek egyike a **széleskörű fenntarthatóság**: itt hosszú távú cél, hogy a desztinációk versenyképes fejlesztése, valamint a környezet és a helyi közösségek érdekeinek védelme között egyensúly alakuljon ki. A fenntarthatósági szempontoknak meg kell jelenniük a desztináció szintű termékfejlesztésben. Ezt segíti elő egy, a fenntarthatósági feltételek mentén kialakítandó védjegy bevezetése, amely széles körben alkalmazható a turisztikai alágazatokban.

A Stratégia fejlesztési szemlélete: A turizmus a magyar gazdaság meghatározó szektora, a nemzeti össztermék előállítás, a foglalkoztatás, a fizetési mérleg egyensúlya tekintetében egyaránt stratégiai jelentőségű ágazat. A 2020-as járványválság előtti évtizedben az ágazat bővülése folyamatos volt, mértéke jelentősen meghaladta a teljes gazdaság növekedési ütemét. Az évtizedes fejlődési és növekedési pályát megszakítva a COVID-19 járványválság mélyen érintette a turizmust. A válságból való sikeres kilábalás és a hosszútávú növekedés biztosítása érdekében az NST2030-ban meghatározott fejlesztési alapelvek tovább élnek a jelen anyagban is: a desztinációs logikán alapuló termék- és attrakciófejlesztés, az ehhez kapcsolódó alpinfrastruktúra-fejlesztés és marketingkommunikáció, valamint az állam kiemelt szerepe a turizmusban. (NST2030- Turizmus 2.0)

A „Helyzetelemzés” dokumentum összegyűjtötte a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiában szereplő egészségturizmussal foglalkozó megállapításokat:

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia egészségturizmusra vonatkozó megállapításai, lehetőségei:

Statisztikai adatok

Ebben a részben megállapítást nyer, hogy a legnagyobb fajlagos költség az egészségturizmus, valamint az üdülés, szórakozás motivációval utazókat jellemezte. A hosszabb, négy és több éjszakás utazások esetében szintén az egészségturizmus motivációval utazók fajlagos költsége a legmagasabb. Egészségturizmus céljából arányaiban a legtöbben Ausztriából (27,0%) és Csehországból (26,6%) érkeznek.

„A klasszikus turisztikai termékek nemzetközi és hazai trendjei” fejezet a következőket írja az egészségturizmusról:

Az egészségturizmus – az egészség szerepének felértékelődése miatt – a turizmus egyik leggyorsabban fejlődő területe. Az IMF (Nemzetközi Valutaalap) átlagosan évi 4,8%-os turisztikai növekedést prognosztizál 2020-ig, a wellness turizmusnak viszont az előrejelzések szerint 7,5%-os lesz az éves növekedési üteme (Global Wellness Institute, 2017). A tradicionális – természetes gyógytényezőkre épülő – gyógyturizmus alapját és folyamatosan bővülő keresletét az egyre jobban előregedő társadalom, valamint a XXI. századi civilizációs betegségek biztosítják, fő vendégkörét elsősorban az orvosi javallatra gyógykezelést igénybevevő vendégek (betegek) jelentik. Hazánk egyedi termékértékesítési előnyét ma elsősorban kedvező ár-érték arányú szolgáltatásai jelentik. Az ország 210 településén 225

turisztikailag jelentős fürdő van. A pozitív mutatók ellenére általános jelenség a fürdőknél a profitabilitási és gazdálkodási nehézség. Csak a legnagyobb, nemzetközi jelentőségű fürdők képesek profitot termelni, az önkormányzati tulajdonban álló és működtetett közepes- és kisméretű fürdők gyakran veszteségesek, bevételük sokszor még az amortizációt sem fedezi. A nevesített kiemelt turisztikai fejlesztési térségeken kívüli területek függetlenül attól, hogy ezek kiemelt turisztikai fejlesztési térség részét képezik-e vagy sem, érvényesíthető esetükben egy olyan logika, mely a hálózatosodást, a klaszteresedést, specializációt és a tematikusan, vagy célcsoportok szerint szegmentált kínálat megteremtését helyezi előtérbe, ezáltal a térségi márkaprofil meghatározva alakítja ki a térség termékkínálatát.

„Az országos szintű turisztikai márka megújításának irányai” fejezetben:

A turisztikai márka meghatározó elemévé olyan adottságunkat, erőforrásunkat lehet emelni, amely alkalmas arra, hogy

- megkülönböztető erővel bírjon más országok turisztikai országmárkáihoz képest,
- az ország valós turisztikai adottságainak megfelelő üzeneteket közvetítő márkarendszer építkezzen rá,
- kiemelje az országot a „low budget” desztináció kategóriájából és minőségi élményígéret megfogalmazását tegye lehetővé, magasabb költségi hajlandóságú szegmenseket vonzva,
- termékeken és desztinációkon keresztül átívelő erővel bírjon,
- erősítse a turizmus, mint integráló ágazat szerepét, azaz egy komplett iparág épülhessen rá több ágazat együttműködése révén.

Ilyen egyedi, meghatározó erőforrás lehet hazánk páratlan édesvízkészlete. A vendégéjszakák nagy része jelenleg is olyan településeken realizálódik, ahol a víz valamilyen formában fontos szerepet játszik, a víz köré komplex iparágak épülnek, amelyek a turizmus fejlesztésével új lendületet kaphatnak. Magyarország turisztikai márkájának ezért meghatározó eleme kell, hogy legyen a víz, mint erőforrás.

Fejlesztéspolitikai, tervezési és támogatási eszköztár

Ez a rész az alábbi lehetőségeket, eszközöket említi:

- gyógyhelyek komplex turisztikai fejlesztése (GINOP 7.1.3)
- természetes gyógytényezőkre vonatkozó kutatások

A hazai egészségturizmus kereslete és kínálata

Wellnessturizmus

Az ezredforduló óta elképesztő fejlődésen ment keresztül. Mint turisztikai termék 2000 körül jelent meg hazánkban. A fürdők wellness szolgáltatásai is rendkívül nivóssá és sokszínűvé váltak, a wellness szállodák száma és vendégforgalma is látványosan nőtt. Mind a fürdőkben, mind a szállodákban egyre specializáltabb és az egészségmegőrzés szempontjából egyre hatékonyabb wellness programokat kínálnak.

2019-ben 5,3 millió körül volt a wellness szállodákban eltöltött vendégéjszakák száma. A vendégkör döntő hányada (kb. 75-80%-a) belföldi. (A wellness-szállodákról 2013. január 1-től a KSH nem közöl adatokat.)

Gyógyturizmus

Hazánk turisztikai termékei közül az egészségturizmus tudja felmutatni a legnagyobb fejlődést az elmúlt 20 évben. 2000 éves fürdőkultúránkra, bőséges és rendkívüli gyógyhatással bíró vizeinkre, az orvosok, gyógytornászok, gyógymasszőrök tudására, műemlékfürdőinkre és egyéb ismert fürdőhelyeinkre építve a 2001. január 15-én elindult Széchenyi Terv adta meg azt a lökést, mely a jelenlegi, újabb aranykorhoz vezetett.

Egészségturizmusunk sikeres működését a következő kínálati elemek biztosítják:

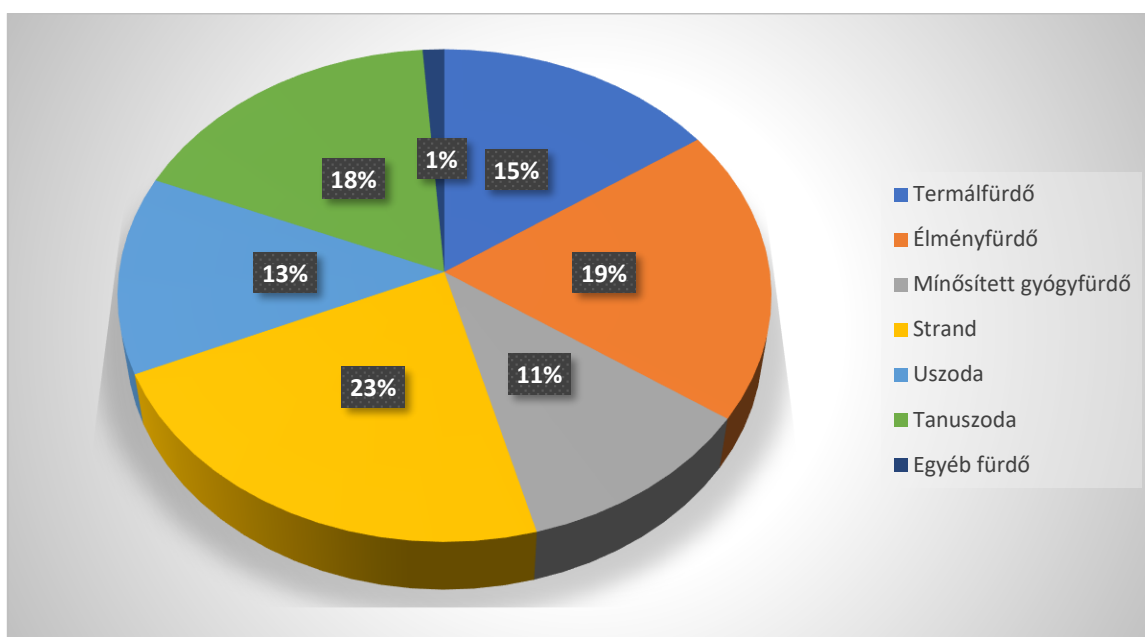
- az ország területének 80%-a alatt termálvíz található
- közel 1 400 termálkút
- közel 400 termál- vagy gyógyvizes fürdő
- 270 minősített gyógyvizes kút (146 településen)
- 115 minősített gyógyfürdő
- 40 minősített gyógyszálló
- 39 minősített gyógyhely

- 5 gyógyiszap-lelőhely
- 5 gyógybarlang
- 2 mofetta

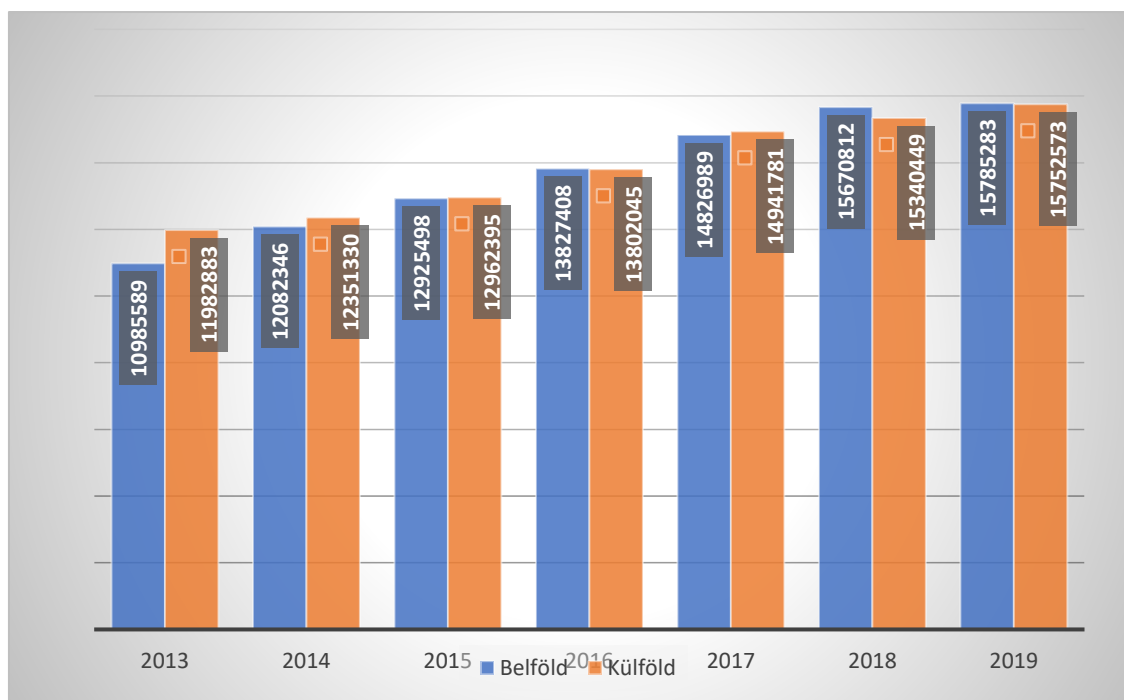
Emellett 157 termálfürdő, 198 élményfürdő, 231 strand, 133 uszoda, 179 tanuszoda és 12 egyéb fürdő található az országban.

Fürdők Magyarországon

2019-ben hazánkban a kereskedelmi vendégéjszakák száma 31,5 millió volt, ebből szállodában 23,34 millió, ebből gyógyszállodában: 2,647 millió realizálódott (a szállodai vendégéjszakák 11,3%-a).

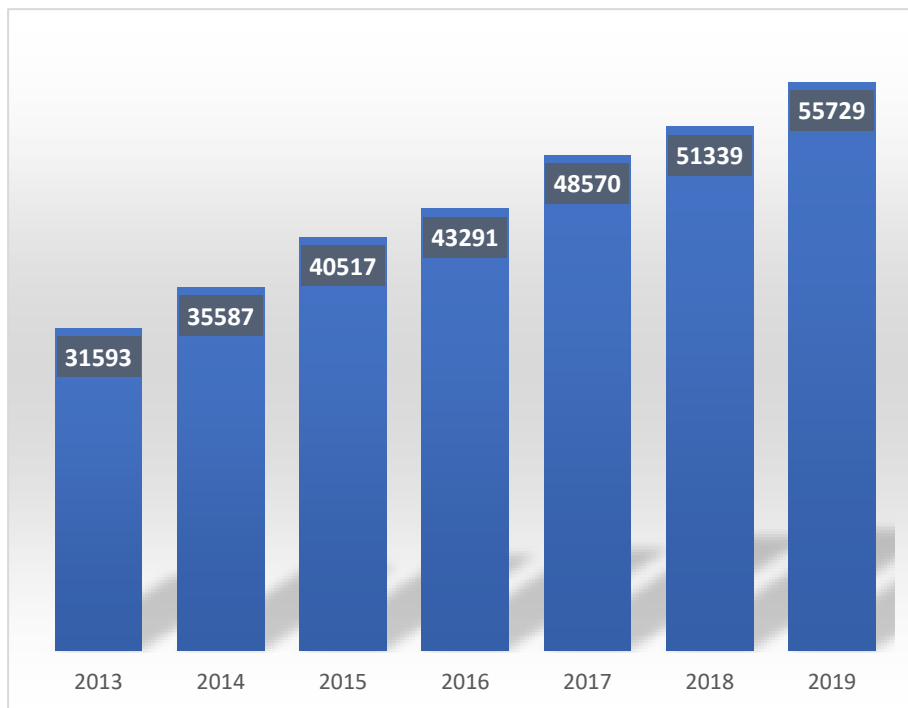
Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma (vendégéjszaka db)

Legfontosabb küldőpiacaink a következők: Németország, Oroszország, Ausztria, Csehország, Szlovákia, Románia, Lengyelország, Izrael, Ukrajna, Olaszország.

A vendégek közel 50-50%-os arányban külföldiek, illetve belföldiek. Elmondható, hogy a gyógyturizmus erősebb nemzetközi vonzerő, mint a wellness, utóbbi területen a belföldi vendégek vannak erős többségben: arányuk 75-80% közötti. A gyógyszállodák árbevétele 2013. és 2019. között 76,4%-kal bővült!

A gyógyszállók teljes bruttó árbevétele (Mrd Ft)

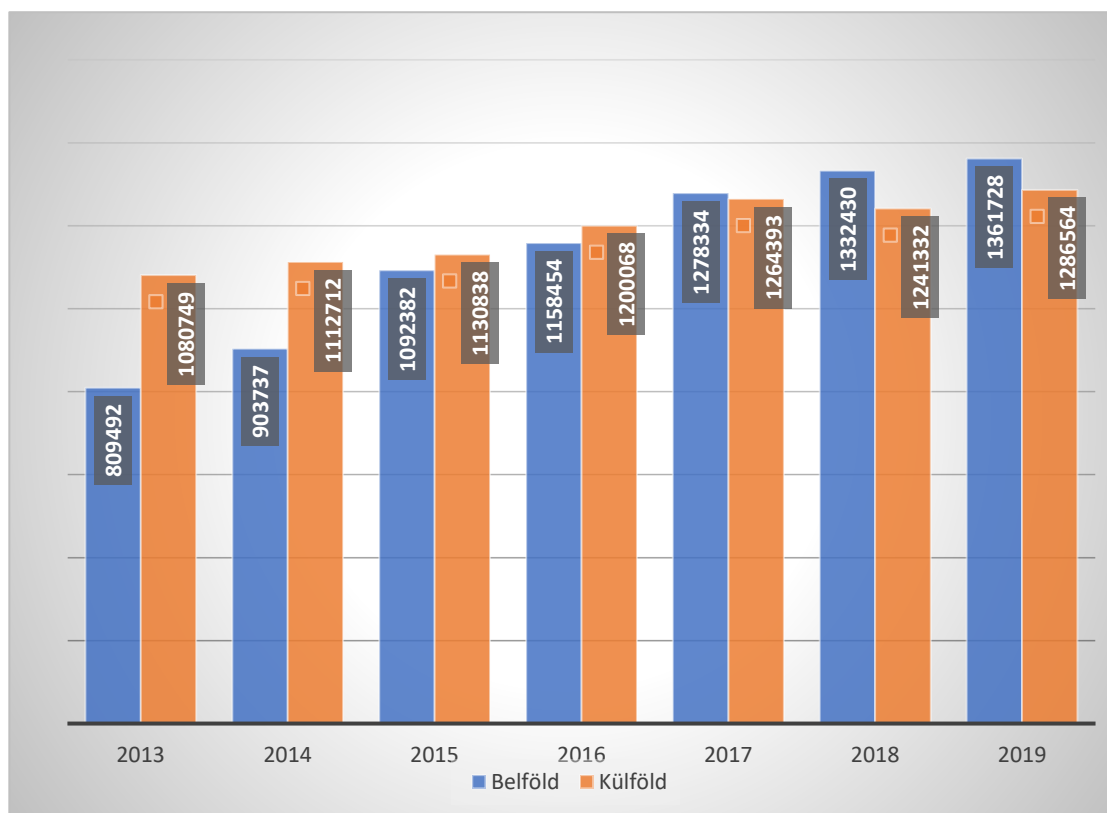

A gyógyszállók vendégforgalma folyamatosan bővül, öröndetes, hogy a belföldi vendégéjszakák száma a külföldieket meghaladó mértékben emelkedik. A hazai lakosság egészségének megőrzéséhez, az egészséges társadalom kialakulásához nagy mértékben hozzájárul ez a pozitív tendencia.

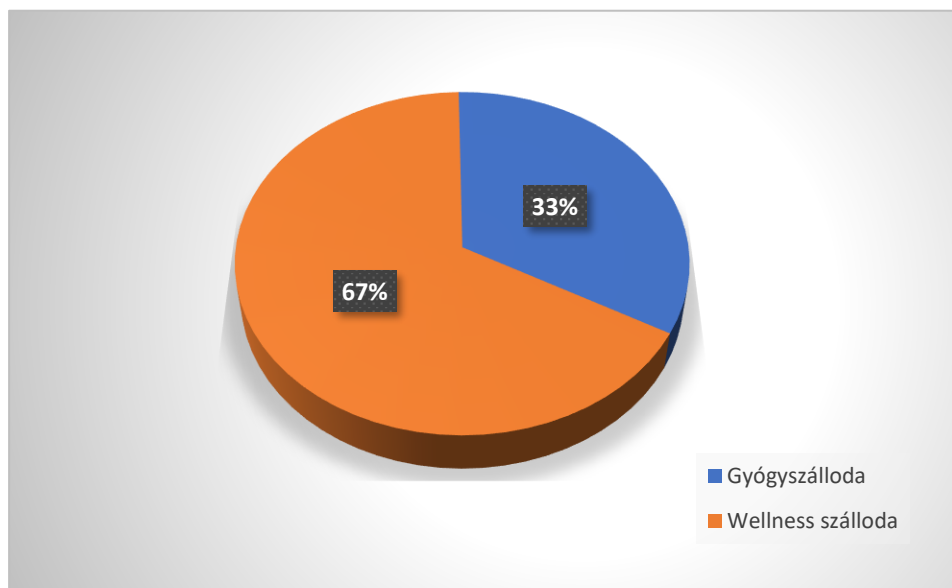
Gyógyszállók vendégforgalma kereskedelmi szálláshelyeken (vendégéjszaka)

A wellness szállodák forgalma – amíg a KSH mérte – kb. kétszerese volt a gyógyszállóknak. Eszerint 2019-ben a 2,647 millió gyógyszállodai vendégéjszaka mellett 5,3 millió körül volt a wellness szállodákban eltöltött vendégéjszakák száma. A fenti adatok alapján tehát az egészségturizmus – a gyógy- és wellness szállodák révén – a hazai szállodai vendégéjszakák körülbelül 33%-át adja.

Gyógy- és wellness szállodák vendégforgalma (vendégéjszaka db)

2019. év

A Magyar Fürdőszövetség kimutatása alapján 200 olyan fürdő működik az országban, melynek szerepe van a turizmusban (tehát vendégéjszakát is generál). 2019-ben kb. 45 millió vendég fordult meg a hazai fürdőkben. A fürdőszolgáltatások után az államkasszába ténylegesen befizetett ÁFA 2019-ben 12,1 milliárd forint volt.

Orvosi turizmus

A Patients Beyond Borders adatai a „medical tourism” iparágat egy évi kb. 180-200 milliárd dollár forgalmat generáló üzletnek tartják, olyanak, amely évről évre megbízhatóan 15-20%-os növekedést képes felmutatni. Becslésük szerint 2019-ben megközelítőleg 18-20 millió páciens lépte át valamelyik országhatárt, keresett otthonától távolabb gyógyulást, és költött fejenként átlagosan 5 000 és 6 500 USD között csak orvosi szolgáltatásokra. A globális iparágban résztvevők (betegek) 72%-a számára ma a magasabb ellátási színvonal, ezen belül a fejlettebb technológia és a gyorsabb hozzáférés együttese a legfőbb szempont a célország kiválasztásában. Magyarországon egyértelműen a fogászati kezelésekre mutatkozik a legnagyobb volumenű kereslet, becslések szerint Magyarország e téren 40%-os részesedéssel piacvezető Európában. Ezen felül a plasztikai és ortopédsebészeti beavatkozások, a nőgyógyászati és fertilitást javító (IVF), valamint a medical spa

---

kezelések találhatók a legnépszerűbb kezelések között. Fő küldőpiacaink fogászat területén Ausztria, Németország, az Egyesült Királyság és Írország. Egyre nagyobb volumenben érkeznek egészségügyi céllal turisták Oroszországból, Ukrajnából, Romániából, Olaszországból, Franciaországból, Norvégiából, az Egyesült Államokból és az Arab félszigetről. Megbízható vendégforgalmi adatok a regisztrációs kötelezettség hiánya miatt nem állnak rendelkezésre, illetve az orvosi turizmus által generált vendégéjszakák száma sem ismert, mivel a vendégek számos kategóriájú szálláshelyet vesznek igénybe, tehát nem körülírható vendégforgalom (szemben pl. a gyógyturizmussal).

6. Iránymutatás: hogyan teremthetők az adottságokból lehetőségek?

Az alkalmazható gyakorlatok megismerése, a kihívások mérlegelése és a megfelelő válaszok megtalálása segíthet abban, hogy a két partner megyében működő gyógyfürdőink a környezetbarát gyógyfürdők területén példaértékűek legyenek. A környezetbarát fürdőszolgáltatások, infrastruktúra és általános megközelítés felé való elmozduláshoz olyan vezetőkre van szükség, akik a fenntarthatóságot nem trendként, hanem felelősségként fogják fel. A termálvizekben gazdag ország esetében építhetünk az évszázados fürdőhagyományokra, ugyanakkor figyelembe vehetjük a fenntartható gyakorlatok kialakítását, amelyek túlmutatnak a műanyag újra hasznosításán vagy a papírcsökkentésén. Egy új trend is megfigyelhető a piacon: a vendégek összekapcsolják személyes jólétüket a társadalmi és környezeti egészséggel. Ezek a tényezők segítenek meghatározni azokat a kereteket, ahol a termálvíz-használat, a fürdőszolgáltatások, az egészséges életmód és az üzemeltetési kérdések közötti egyensúly biztosított. A zöld stratégiák és megoldások vonzóak lehetnek az ügyfelek számára, pénzt takaríthatnak meg és javíthatják fürdőink imázsát, miközben javítják a környezet minőségét és megóvják a természeti örökséget.

Négy fő területre kell összpontosítani:

- termálvíz
- épület és infrastruktúra
- menedzsment és üzemeltetés
- szolgáltatások

Termálvíz	Épület és infrastruktúra	Menedzsment, üzemeltetés	Szolgáltatások
<ul style="list-style-type: none"> • víz kitermelése és hasznosítása • vízkezelés, fertőtlenítés • használt víz kezelése és felhasználása 	<ul style="list-style-type: none"> • építkezés • épületek • energetika • vízellátás • világítás 	<ul style="list-style-type: none"> • vállalatirányítási rendszer • humán infrastruktúra • üzemeltetés 	<ul style="list-style-type: none"> • gyógyászat, egészségmegőrzés • wellness, rekreáció • szállás • vendéglátás • események, rendezvények

Mind a négy tematikus területen belül számos lehetséges megoldást, folyamatot és megközelítést kell figyelembe venni és meghatározni, amelyek útmutatóként szolgálnak a változás megvalósításához. A koncepcióban szereplő ajánlások és útmutatások alkalmazásával az ilyen átalakítás iránt érdeklődő fürdők elindulhatnak afelé, hogy a Green Spa szektor nemzeti bajnokai legyenek.

1. Termálvíz fenntartható hasznosítása

- 1.1. Tudatos termálvíz kitermelés és termálvíz hasznosítása
- 1.2. Környezetbarát vízkezelés
- 1.3. Használt termálvíz kezelése és hasznosítása

2. Épület és infrastruktúra energiatakarékos és környezetbarát fejlesztése

- 2.1. Környezetbarát építkezés és ingatlanfejlesztés
- 2.2. Környezetbarát épületek
- 2.3. Korszerű energetika alkalmazása
- 2.4. Vízellátás optimalizálása
- 2.5. Korszerű világítás kialakítása

3. Menedzsment és üzemeltetés területén fenntartható megoldások alkalmazása

- 3.1. Vállalatirányítási rendszerek alkalmazása
- 3.2. Környezettudatos humán erőforrás kialakítása
- 3.3. Fenntartható és környezetbarát üzemeltetés

4. Fenntartható szolgáltatásfejlesztés

- 4.1. Gyógyászati, egészségmegőrző szolgáltatások fenntartható fejlesztése
- 4.2. Wellness szolgáltatások, rekreáció fenntartható fejlesztése
- 4.3. Szállás szolgáltatás fenntartható fejlesztése
- 4.4. Étkezés, ellátás szolgáltatás fenntartható fejlesztése
- 4.5. Fenntarthatóság elvét figyelembe vevő események, rendezvények szervezése

1. Termálvíz fenntartható hasznosítása

1.1. Tudatos termálvíz kitermelés és termálvíz hasznosítása

Intézkedések:

1) Termálvízkészletek tudatos, fenntartható kezelése

Hazánk bővelkedik ugyan termálvizekben (az ország területének 80%-a alatt található termálvíz), a felhasználás során azonban bölcsen tesszük, ha előrelátó és takarékos módon bánunk ezzel a fontos természeti kincssel. Fontos a napi kitermeléssel a folyamatosság biztosítása, az egyenletes kitermelés.

2) A termálvíz többcélú hasznosítása

Termálvizeink többlépcsős, komplex használatával tudjuk elérni azt, hogy ezen természeti adottságunk valóban „driver for local and regional development”, tehát a helyi és a regionális fejlődés motorja legyen. Ennek érdekében készült el az Új Széchenyi Terv 2011-es elindítására a programok között szereplő Termál-Egészségipar szakmai programja. Ennek egyik alap gondolata, hogy termálvizeinket maximálisan hasznosítsuk: fűtés – fürdés – fólia – ásványvíz – spa termék, a háttérben pedig tervezés és kivitelezés – informatika – oktatás – kutatás-fejlesztés.

Az elsődlegesen gyógyászati, fürdési célra használt termálvizet a kitermelés során hőcserélőn keresztül hűtve fűtésre lehet használni, akár hűtött termálvíz tározóba is vissza lehet juttatni a későbbi felhasználás céljából, tekintve a felhasználással összefüggő igények ingadozását.

A hazai gyógyfürdők saját „hatáskörben” tudják fűtésre, fürdőzési lehetőségek biztosítására és akár spa termékek gyártására/gyárttatására használni saját termál-gyógyvizüket. Egy termálvizet használó fürdőnek alapvetően nem profilja a növénytermesztés, de partnerséget nyilvánvalóan lehet keresni és kialakítani egymással.

A termálvíz kitermelés során metángáz szabadul fel, a gáz leválasztását követően gázmotor erőmű alkalmazásával elektromos áram termelésére van lehetőség, a hulladékhőt fűtésre is lehet használni.

Termálvíz kísérőgáz hasznosítás Nádudvar

1.2. környezetbarát vízkezelés

Intézkedések:

1) Vízkezelés, tisztítószer

A fürdők higiéniájának fenntartása magas erőforrásigénnyel jelentkezik a tisztítószer felhasználását illetően. Ez esetben is több szempontot kell figyelembe venni. A takarítószer nagy mennyiségben kerülnek felhasználásra, ezért egyrészt önmagában, gazdasági oldalról is szükséges a hatékony felhasználás-tervezés, a felhasználandó mennyiség minimalizálása (de egyúttal a biztonságos működés alapfeltételeként a megfelelő higiéniai szint megteremtése) érdekében. Másrészt maguk a tisztítószer vegyszereként különleges környezeti kockázatot jelentenek, ennél fogva – különösen a klór alapú vegyületek esetén – a kibocsátás mérséklésére is kell törekedni.

Hiperoxid alapú tisztítószer alkalmazása javasolt.

Modern vízkezelési módok alkalmazása, vegyszer nélküli megoldások előnyben részesítése, pl. UV vízfertőtlenítés. Jelenleg a költségek magasak, környezeti terhelést nem jelentenek, viszont a gazdasági fenntarthatóság számos kérdést vet fel.

1.3. Használt termásvíz kezelése és hasznosítása

Intézkedések:

1) Sótalanítás

A termásvíz sóartalma komoly környezeti problémát jelent, rendkívül fontos ennek a kérdésnek a megoldása. Átfolyós rendszerű víztározókban tárolva a használt termásvizet, megfelelő hígítással határérték alatt tartva a sótartalom fokozatosan csökken és bejuttatható abba a rendszerbe, amelyen keresztül öntözésre használható.

A keletkező tömény sóoldat vonatkozásában az alábbi hasznosítási lehetőségek adódnak:

- nátrium-hipoklorit (hypo) oldat elektrokémiai előállítás, mely a fürdőknél instant vízfertőtlenítőként használható;

- kazántápvizes ioncserélőkben regeneráló folyadékként való hasznosítás, alternatív balneológiai hasznosítás, azaz a fürdősót különböző formában értékesíteni a lakosság felé pl.:
  - a tömény sóoldatot,
  - magát a végterméket, a sót, mint fürdősót,
  - tömény fürdősó zselésített formáját,
  - kozmetikai termékekben történő hasznosítás,
  - esetlegesen az élelmiszeriparban történő hasznosítás,
  - a bepárolt só jégmentesítésre történő hasznosítása. Az útszórásra (csúszás gátlásra) használt homokhoz keverve fejthet ki előnyös jégmentesítő hatást.

A tisztítási folyamaton, és só leválasztási, kikristályosítási technológián áteső termálvíz, már felhasználható pl. kertészetben locsolásra vagy a magasabb hőfokú vizek hűtésére.

2) Visszasajtolás

Az EU 2004.évben hatályba lépett előírásának az alapelve, hogy a víz, amelyet kiveszünk a talajból, vissza is kell juttatni. Komoly szakmai vita folyik jelenleg is a visszasajtolásról, a kormány egyelőre elhalasztotta az előírást. A mellette érvelők szerint sérülhet a termálvíz felszín alatti bázisa a folyamatos kitermeléssel, ha nem juttatjuk vissza, valamint a felszín feletti elvezetés a környezetre káros következményekkel járhat. A talaj adottságai (homokos, kavicsos, stb.) befolyásolják ezt az eljárást, pl. az Alföldön, porózus talajon nagyon nehéz és költséges folyamat a visszasajtolás. A jelenlegi szabályozás szerint 2027.végén élesedik majd a visszasajtolási kötelezettség, jelenleg sokan nem választják a használt termálvíz elvezetésének ezt a módját, inkább fizetik a bírságokat. Folyamatos fejlesztések folynak az olcsóbb visszasajtoló berendezések kiépítése terén.

3) Intelligens vízkezelés modern szűrő- és sótelenítő berendezésekkel

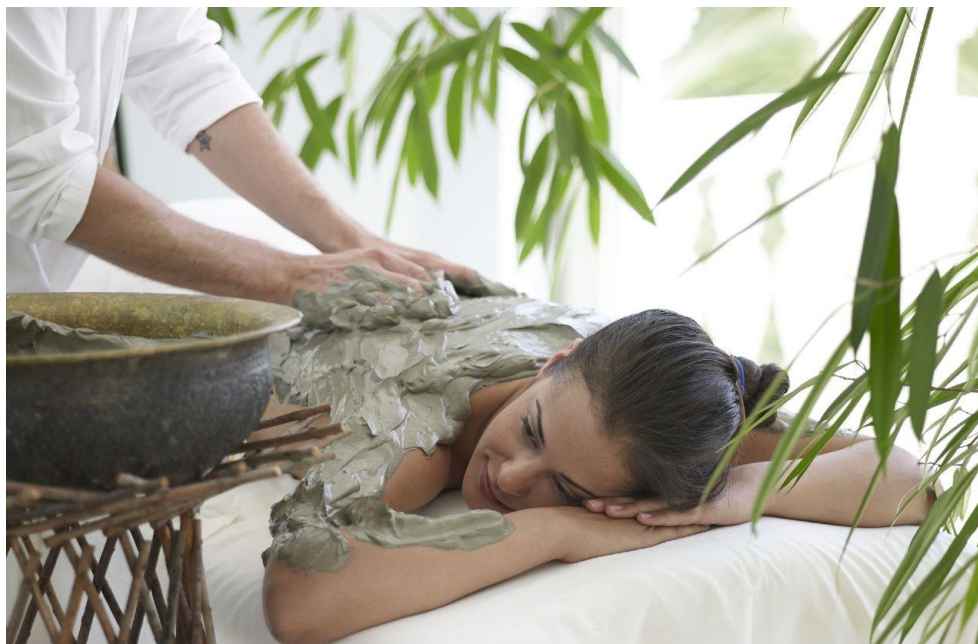
Egyelőre rendkívül költséges megoldás, de a jövő megoldása lehet, ugyanis a kezelt vizet vissza lehet juttatni a fürdővízkörbe.

4) Gyógyiszap előállítás

Az átfolyós rendszerű víztározó ülepítő rendszerén keresztül az iszaprétegben visszamaradnak a termálvízben lévő ásványi anyagok, bizonyos időközönként ennek kitermelésével

gyógyiszapot lehet előállítani. A megfelelő minősítési folyamat során nyilvántartásba veszik. Országos törzskönyvi nyilvántartás van a magyarországi gyógyiszapokról¹¹, melyek között szerepel pl. a Hajdúszoboszlói Gyógyiszap is.

2. Épület és infrastruktúra energiatakarékos és környezetbarát fejlesztése

2.1. Környezetbarát építkezés és ingatlanfejlesztés

Intézkedések:

1) Tervezés fenntarthatósági szempontok figyelembevételével

Az új beruházásoknál már a tervezési szakaszban gondoskodni kell arról, hogy minél kevesebb környezeti terhelése legyen a létesítménynek, ill. magának az építkezésnek. Erre – mint ahogy más területre is – a takarékoság mellett jogszabályi előírások is vonatkoznak.

---

¹¹https://www.antsz.hu/felso_menu/ugyintezes/hatosagi_nyilvantartas/termeszetes_gyogytenyezok_nyt/gyogyi_szap.html

---

Rendkívül nagy szerepe van a tervezés fázisának, ezért a tervezőkkel való konzultáció, a fenntarthatóság szempontjainak egyeztetése elmaradhatatlan.

2) Nagy zöldfelületek

Ennek természet- illetve környezetbarát jellegét talán nem is kell magyarázni. A fenntarthatóságnak itt leginkább humán szempontból – a vendégek miatt – van jelentősége. Igazán jó, kellemes és természetközeli érzés egy szépen gondozott parkban, fák között tölteni az időt, gondozott pázsiton napozni és a virágokban gyönyörködni, amikor az ember egy fürdőben tölti a szünidőt vagy a hétvégét. Nem csak esztétikai szempontból fontos a zöld felület, hanem a levegő minősége miatt is.

3) Természetbarát anyagok használata

Az anyaghasználat ugyan elsődlegesen tervezési-műszaki kérdés, azonban a végső felhasználók, a vendégek szempontjából a jó közérzethez is nagyban hozzájárulnak az építészeti, belsőépítészeti jól megválasztott, természetes anyagok. Ezen felül hosszú távon is hozzá lehet járulni a fenntarthatósághoz azzal, hogy az életciklus végén az elbontás során minimális környezetterhelést okozzanak az építőanyagok. Ez minden épületre igaz, azonban a fürdők általában nagy méretű és intenzív módon használt létesítmények, ahol a felhasznált építőanyagok mennyisége nagy, valamint azok elhasználódási ideje is kicsi.

2.2. Környezetbarát épületek

Intézkedések:

1) Hatékony szigetelés

A fürdők magas energiaigénye megköveteli, hogy a felhasználás minden területén a lehető leghatékonyabban gazdálkodjanak ezekkel az erőforrásokkal. Ennek kevésbé látványos, ám nem elhanyagolható része az épületek korszerű szigetelése által elérhető megtakarítás. Törekedni szükséges a korszerű nyílászárók beépítésére és a többrétegű üvegfelületek kialakítására, valamint az épületek falainak minél jobb szigetelésére.

2) Zöldtetős megoldások alkalmazása

Az épületek, különböző kiszolgáló létesítmények, akár vendéglátóegységek „zöldtetőssé” tétele nagyban hozzájárul a környezetbarát szemlélet szélesítéséhez.

2.3. Korszerű energetika alkalmazása

Intézkedések:

1) Elektromos áram termelése napenergiából

A fürdők és a velük szoros együttműködésben üzemelő gyógy- és wellness szállodák általában nagyméretű középületek, melyek tetején bőven elfér egy napelempark. Ennek jelentőségét a fürdők és a szállodák jelentős elektromos áram igénye adja. A legnagyobb áramigény nyáron mutatkozik, amikor is minden medence üzemel – gondoljunk az élménymedencék áramfogyasztására! – és a légkondicionálásnak is komoly áramszükséglete van – szerencsére éppen akkor, amikor sokat süt a nap, tehát bőven lehet vele áramot termelni. A napelemes villamosenergia termelése ma már elérhető és széles körben alkalmazható, kiserőművek kialakítása javasolt.

2) Termálhő hasznosítása

Hőszivattyúk és hőcserélők alkalmazásával a geotermikus energia felhasználása a fenntarthatóságot szolgálja. Megoszlanak a vélemények, a hőcserélőt sokan jobb megoldásnak találják, mert a beruházás költsége alacsonyabb és nem igényel elektromos

energiát nagy mennyiségben, csupán a keringtető szivattyú, amennyiben szükséges (nagy nyomásnál nincs rá szükség)

3) Modern, hatékony épület- és vízgépészeti rendszerek és ezek automatizációja

A megtermelt vagy megvásárolt energia felhasználása annál hatékonyabb, minél modernebb a komplexum épület- és vízgépészeti rendszere. A belső terek temperálása (téli fűtés, nyári hűtés) során használt gépészeti rendszerek fejlesztése mindezek (levegő-levegő hőszivattyú, levegő-víz hőszivattyú) hatékonyságát célozza. Az épület- és vízgépészeti rendszerek, valamint a légtechnika lehetőleg automatizációja valósuljon meg. A korszerű épületfelügyelet biztonságos működést eredményez.

4) Hővisszanyerős szellőztetés

A hővisszanyerős integrált szellőzőberendezések a fűtés, hűtés és melegvíz-készítés funkciókat is ellátják. Közel nulla az energiafogyasztása. A korszerű légtechnika alkalmazásának rendkívül nagy jelentősége van a költségek megtakarításánál.

5) komplex energetikai koncepció készítése

Mindenképpen javasolt koncepcionálisan is foglalkozni a kérdéssel, ezért javasolt komplex energetikai koncepció készítése

6) Energiatakarékos elektromos rendszerek és ezek automatizációja

A létesítményeken belül nem csak a vízfelhasználáshoz közvetlenül kapcsolódó rendszerek esetén kell maximalizálni a hatékonyságot. Különleges figyelmet kell fordítani az elektromos rendszerekre is, úgy mint a világítás és a légtechnika. Erre egyrészt a környezettudatos

berendezések, eszközök (pl. energiatakarékos égők) alkalmazása, másrészt a teljes automatizáció jelenthet megoldást, amely központi számítógépes vezérléssel kezeli nem csak a világítási, fűtési rendszereket, hanem a nagy teljesítményű légtechnikai rendszert is.

7) Komplex energetikai koncepció készítése

Mindenképpen javasolt koncepcionálisan is foglalkozni a kérdéssel, ezért erősen ajánlott komplex energetikai koncepció készítése.

2.4. Vízellátás optimalizálása

Intézkedések:

1) Automatizált épületüzemeltetési rendszer

Automatizált épületüzemeltetési rendszer kialakításával többek között a vízmozgatás és kezelés is koordinálható.

2) Medencék takarása

Az éppen nem használt medencék-különösen az éjszakai- takaróval való fedése az energiaveszteség elkerülését szolgálja. Különösen érdemes erre akkor figyelni, amikor az időjárási viszonyok már nem a legkedvezőbbek. Kültéri medencék téli időszakban való hasznosítását is segíti.

3) Takarékosság elvének alkalmazása

A vízfelhasználás során törekedni szükséges a takarékosságra.

2.5. Korszerű világítás kialakítása

Intézkedések:

1) Energiatakarékos megoldások alkalmazása

Energiatakarékos égők használata pl. fénycsövek (T5, T8, kompakt), LED-es világítótestek. LED világítás kialakításával a villamosenergia megtakarítás elérhető LED világítás kialakításával villamosenergia megtakarítás érhető el.

3. Menedzsment és üzemeltetés területén fenntartható megoldások alkalmazása

3.1. Vállalatirányítási rendszerek alkalmazása

Intézkedések:

1) KIR Környezetközpontú irányítási rendszer működtetése

ISO 14001 nemzetközi szabvány

A környezetközpontú irányítási rendszer bevezetése és működtetése a környezetgazdálkodás beépítését jelenti a vállalkozások szervezetek általános irányítási rendszerébe. A környezeti hatásokat és a jogszabályokat folyamatosan nyomon követi. Többek között a keletkezett hulladék mennyiségének csökkentésére, újra hasznosítására, értékesítésére, a szennyvíz mennyiségének csökkentésére, ártalmatlanítására, a kevesebb anyag és energiafelhasználására tett intézkedések a környezettudatos működés megvalósulását jelenti egy szervezet életében.

2) MIR Minőségirányítási rendszer működtetése

ISO-9001 nemzetközi szabvány

A minőségirányítási rendszer (MIR) megfelelő alapot biztosít egy szervezet számára, hogy termékei vagy szolgáltatása a vevői, valamint egyéb elvárásoknak megfeleljen. Az irányítás rendszer működtetése által teljesítménye fokozásával és a fenntartható fejlődés irányába tett kezdeményezésekkel elősegíti a vevői elégedettség növelését.

3) Integrált Irányítási rendszer működtetése

Amennyiben többféle irányítási rendszer bevezetésre kerül együttesen, Integrált Irányítási Rendszernek nevezzük. Integrált Irányítási Kézikönyv, eljárás utasítások kerül kidolgozásra, a társaságok által meghatározott és működtetett folyamatok dokumentált leírása, folyamatleírása történik, ennek alapján kerül sor az auditálásra, a nyomon követésre és ellenőrzésre.

A fenntarthatóságot szem előtt tartva amennyiben a menedzsment elkötelezett a környezetvédelmi folyamatok megfelelő működése iránt, környezetvédelmi szabályzat készülhet. Az emberi tevékenység során váratlan, hatásában jelentős, nem szándékosan okozott esemény, amely veszélyezteti az emberi egészséget, vagy a környezetet. Erre vonatkozó intézkedések összessége a Havária terv, szintén ajánlott ennek elkészítése.

Környezettudatos humánerőforrás kialakítása

Intézkedések:

1) Környezettudatosság iránt elkötelezett menedzsment és személyi állomány

Lényegében ez a teljes „zöld gyógyfürdő” koncepció, a környezetbarát működés kiindulópontja. A menedzsment értékrendje és szemlélete határozza meg a működés és a fejlesztések alapelveit. A munkatársak pedig ezen alapelveket követve végzik mindennapi munkájukat, amikor is részben példát mutatnak, részben pedig a vendégeket is ebben a szellemben szolgálják ki, illetve velük is megpróbálják betartatni a környezetbarát működés szabályait.

2) Környezetvédelmi oktatás szervezése a dolgozók és menedzsment körében

A munkavállalók csak akkor tudnak azonosulni a környezetvédelmi célokkal, ha megfelelő módon eljuttatják számukra a releváns információkat, felhívják figyelmüket.

3) Fenntartható munkahelyi környezet kialakítása

A munkavállaló egészségének védelme megfelelő munkahelyi környezet és munkahelyi légkör megteremtésével.

4) Fenntartható humánerőforrás gazdálkodás

A munkavállalók megbecsülése, motiválása, versenyképes fizetés az elvégzett munkáért.

3.2. Fenntartható és környezetbarát üzemeltetés

Intézkedések:

1) Szelektív hulladékgyűjtés

Különösen a nyári strandszezon idején feltűnő, hogy mennyi műanyag flakon kerül a szemétkosárba. Hulladékhasznosítási szempontból ez ma már megoldott kérdés, egyedül a szelektív gyűjtés hiányzik még sok helyen.

2) Zöld marketing

A marketingkommunikáció és a környezetvédelem napjainkban egyre szorosabban kapcsolódik össze. A népesség jelentős része főleg a gazdasági szereplőket teszi felelőssé a kialakult klímahelyzetért. Az egyre gyorsuló klímaváltozás és ennek hatására erősödő környezetvédelem, illetve a vele kapcsolatos kommunikáció miatt a zöld marketing is új lendületet kapott, amelyek előnyeit a fürdőknek is ajánlott kihasználni. Egy természetes gyógytényezőt (gyógyvizet) használó fürdőlétesítmény, melynek általában szépen gondozott strandterülete is van, az ide érkező vendégeknek természetközeli élményeket nyújt, ezért a vendégek itt tartózkodásuk során fogékonyabbak a természet- és környezetvédelem szempontjai iránt. Trendszerű az a folyamat, hogy a vásárlók (esetünkben: vendégek, turisták) számára egyre fontosabb egy termék vagy egy szolgáltatás kapcsán a zöld szemléletmód.

A projekthez kapcsolódó „zöld gyógyfürdők” várhatóan egyre sikeresebben tudják majd felhasználni a kommunikációjuk során, hogy termál-energiát, napenergiát használnak, minimalizálják a károsanyag-kibocsátást, ugyanakkor a vendégek felé egy-egy udvarias kérést is meg lehet fogalmazni, például a szelektív hulladékgyűjtés kapcsán.

Ezért is kiemelten fontos megjegyezni, hogy a fürdők kommunikációja akkor lesz a leghatásosabb, ha a zöld szemléletet a saját működésükön keresztül mutatják be, hogy ne csak „kampányidőszakban” mutassák magukat környezetbarátnak, hanem a mindennapok során is (pl.: papírintes belső/külső kommunikáció, szemétygyűjtés a környezetükben, megújuló energiaforrások használata, termálenergia használata, fenntartható építőanyagok, nagy

zöldfelületek stb.). A környezetbarát marketingkommunikáció pozitív eredményeket hozhat, mivel olyan célcsoportokhoz is eljuthat, ahová a reklám már nem tud beférkőzni. Egyértelmű továbbá, hogy a környezeti és a természetvédelmi történések hírértéke jelentősen megnövekedett az elmúlt években, ennek következtében pedig szélesebb körben terjed, mint korábban. Ha egy fürdő a kommunikációjában a működését környezetbarátként mutatja be, az jelentős siker (lesz), hiszen a róla alkotott kép pénzbefektetés nélkül javul, publicitása pozitív lesz.

4. Fenntartható szolgáltatásfejlesztés

4.1. Terápia, egészségmegőrzés szolgáltatások fenntartható fejlesztése

Intézkedések:

1) Gyógyítás a termálvízre alapozva

A termálvízzel kapcsolatos gyógyítások újragondolása és kiegészítve néhány olyan gyógymóddal, amelyet a nyugati orvoslás is egyre inkább előtérbe helyez a komplex gyógyulás érdekében.

- Komplex szűrési csomagok kidolgozása, melyek eredményeként lehetne összeállítani a lehetséges mentális és fizikális gyógyulást eredményező csomagokat
- Mentális egészség gyógyítása
- Stresszoldás

2) Burn out programok bevezetése

A burnout, vagyis kiégési szindróma egy olyan speciális munkahelyi ártalom orvosi elnevezése, amely vezető tünete a fizikai-érzelmi-mentális kimerülés. A kiégés hosszabb ideig tartó stressz, elsősorban fokozott érzelmi megterhelés következtében alakul ki. A fenntartható fejlesztés eredményeképpen kialakuló zöld fürdők és hozzá kapcsolódó szálláshelyek, szolgáltatások a természetes környezet előtérbe helyezésével kiváló szinterei lehetnek ennek a speciális, sajnos korunk betegségének tartott probléma kezelésének és gyógyításának.

3) Post-COVID kezelések bevezetése

- COVID-19 fertőzésen átesett, vagy oltás utáni szövődémmel járó, szerveket érintő betegségek esetén speciálisan összeállított kezelések alkalmazása
- COVID-19 fertőzésen átesett, vagy oltás utáni mellékhatásként, szövődémmékként jelentkező általános tünetek fennállása esetén javasolt az általános immunerősítés, hangulatjavítás, melyhez kapcsolódóan javasolt a kezelések alkalmazása

4) Gyógyfürdők beltéri és kültéri tereinek és környezetének fejlesztése a fenntarthatóság jegyében

- medenceterek és gyógymedencék korszerűsítése
- gyógymedencék élményelemekkel történő bővítése

- korszerű pihenőterek kialakítása
- szociális helyiségek, öltözők korszerűsítése
- a fürdők környezetének környezetbarát fejlesztése

5) Gyógyászati helyiségek, közösségi helyiségek infrastrukturális fejlesztése

A gyógyászati helyiségek, terek, kezelőhelyiségek kialakításánál, átalakításánál törekedni kell a természetes fény biztosítására és az ergonómiai kényelem alkalmazására, a színek és illatok szerepének növelésére. A fenntarthatóság elvének érvényesülése a kezelőhelyiségekben, a betegek, vendégek és dolgozók számára is egyaránt jó feltételek kialakítása a magasabb hozzáadott érték megteremtését eredményezheti.

6) Munkáltatók és a célcsoport, kulcsszereplők kapcsolatainak erősítése

A fejlett jóléti társadalmakban hangsúlyos a munkavállalók egészségének a megőrzése, a kialakult betegségek kezelése. Sok munkáltató külön megállapodást köt a turizmus szereplőivel, így a fürdőkkel is, amely alapján a munkavállalóinak biztosít orvosi kezeléseket, orvosi beavatkozásokat. A multinacionális vállalatok egyre nagyobb térnyerése miatt javasolt ezzel a kérdéssel kiemelten foglalkozni, szélesebb körből várható vendég, beteg.

7) NEAK finanszírozással és a piaci finanszírozás szétválasztása

Érdekes a vendégkör, betegkör szétválasztása aszerint, milyen fizetőképes keresletként jelenik meg. A magasabb költséssel hajlandósággal rendelkező külföldi, belföldi számára magas színvonalú gyógyászati szolgáltatásokat lehet kínálni, a fenntartható gazdálkodást segíti, javítja a jövedelmezőséget.

4.2. Wellness szolgáltatások, rekreáció fenntartható fejlesztése

Intézkedések

1) Kültéri fejlesztések a szabadban végzett mozgásformák bevezetésére

Parkok, zöld környezet fejlesztése szabadban végzett gyakorlatok, kezelések, mozgásformák bevezetése céljából, pl. jóga, masszázs, stb. Pihenőhelyek, sétáló ösvények, mezítlábas tanösvények kialakítása.

Mezítlábás parkok és hidroterápiás Kneipp-ösvények olyan tematikusan kialakított útvonalak, melyeken mezítláb kell végig menni, így a talpunkat masszírozhatjuk a séta közben. A különböző felületeken való mezítlábás járás javítja az egyensúlyérzékelt, jótékony hatással van testtartásunkra, segít a lúdtalp, valamint a gerincdeformitások kialakulásának megelőzésében.

Mezítlábas parkok

Kneipp-sétány

2) Wellness-Wellbeing turizmusforma kialakítása

A „wellbeing” turizmusban a vendég fő motivációja a betegség megelőzése, és az egészség, valamint a jó közérzet megtartása. Az egészség megtartása és a testi, lelki és szellemi egyensúly fenntartása mellett a vendég célja az örömszerzés rendezett, tiszta, nem kihívó környezetben.

A wellness turizmus összessége azon kapcsolatoknak és jelenségeknek, amelyek olyan utazások és tartózkodások eredményei, ahol a vendég fő motivációja az egészség megőrzése és elősegítése. A vendég olyan speciális szállodát választ, ami megfelelő, professzionális szolgáltatást nyújt az egyén igényeinek megfelelően. Ez megköveteli a szálláshelytől, hogy fitness és szépségcsomagokat, életmód, diéta és táplálkozási tanácsadó csomagokat, valamint meditációs és relaxációs csomagokat kínáljon. A fő irányvonal, mint a „wellbeing” turizmusban, itt is a testi lelki egészséget egységben szolgáló csomagok kínálata.

A „wellbeing” turizmus attól tekinthető komplexebbnek az előzőnél, hogy a szellem ápolására nagyobb hangsúlyt fektet. A tudományos előadások iránt érdeklődők nem

elégednek meg a wellness turizmus által kínált wellness, fitness és kozmetikai szolgáltatásokkal. A „wellbeing” turizmus jegyében eltöltött hétvége alatt a vendégek bővíteni kívánják ismereteiket, ismeretterjesztő előadásokat kívánnak hallgatni a szakmájukban sikeres és elismert szakemberektől.

Ezen kívül nagyobb hangsúlyt fektetnek a ténylegesen aktív pihenésre. Fontos szempontként szerepet játszik a minden napos sport. Ez jelenthet könnyebb nordic walking tevékenységgel eltöltött órákat, mélyizomtornát, jégkorcsolyázást, illetve hosszabb, akár 15-20 km-es táv lefutását. A hangsúly a tényleges és aktív mozgáson van. A wellness hétvégék többségben fürdőzéssel, szaunázással, és különböző testkezelésekkel telnek el. A „wellbeing” turizmusban a vendég fő motivációi között az aktív sport kimondottan hangsúlyos. Nem a luxust, hanem a praktikus, természetközeli szállásokat keresi.

Ehhez hozzá tartozhat még a biogazdaságokban termelt, adalékmentes élelmiszerek fogyasztása, a családi értékek és a családon belüli kapcsolatok erősítése közös sporttevékenységek által, házastársak szerelmének a megerősítése, valamint a természetben eltöltött órák növelése. A vendég nem pusztán a testet kívülről ápoló kezelésekre vágyik. Mélyebb szinteken kívánja megélni az itt eltöltött idejét.

4.3. Szálláshely szolgáltatás fenntartható fejlesztése

Intézkedések

1) Tájékoztatás

- A szálláshely rendelkezik környezetvédelmi felelőssel és van környezetvédelmi programja, a dolgozókat folyamatosan tájékoztatja célokról, programokról, intézkedésekről;
- A szálláshely vendégeinek tájékoztatása a szálláshely környezetvédelmi tevékenységéről;
- Kapcsolódás környezetvédelmi akciókhoz;
- Környezetbarát közlekedés ajánlása a vendégeknek, pl. kerékpár kölcsönzés.

2) Energiafogyasztás napi mérése

A folyamatos kontroll miatt a szükséges intézkedéseket azonnal meg lehet hozni. Érdemes folyamatosan követni az energiafogyasztást, jelentős költségmegtakarítás érhető el az esetleges túlfogyasztás miatt.

3) Hulladékgazdálkodás

Szelektív hulladékgyűjtés a szálláshelyeken a vendégterekben és a vendégszobákban is megvalósulhat, ezzel ösztönözhetjük a vendégek felelős magatartását is. Pl. szárazelem gyűjtés.

4) Nemdohányzó hotel

A hotelben történő dohányzás mérséklése a tisztább és élhetőbb környezet megteremtésének az egyik eszköze. Az egészségtudatos vendégek előnyben részesítik a nemdohányzó hoteleket.

5) Töltőállomás létesítése elektromos autók számára

Egyre többen használnak elektromos autókat, folyamatosan növekedni fog azon vendégek száma, akik ilyen autókkal érkeznek.

6) Zöld beszerzések

Környezetvédelmi tanúsítvánnyal rendelkező, ill. környezetbarát anyagok, tisztítószer, vegyszerek használata javasolt a környezet megóvása érdekében.

A környezetbarátnak minősített termék legalább egy jellemzőjét tekintve (pl. anyaghasználat, felhasználhatóság gyakorisága, csomagolás módja, újrahasznosíthatóság) kevésbé veszi igénybe terhelő módon a természeti környezetet, mint hagyományos alternatívái.

Az alábbi képen látható a környezetbarát termékek életciklusának hét legfontosabb állomása:

1. innováció
2. helyes anyagok kiválasztása
3. környezetbarát gyártási folyamatok
4. hatékony elosztás, disztribúció
5. hatékony felhasználás
6. tartósság
7. visszaforgatás nyersanyagként

A környezetbarát termékek hiteles jelölése a fenntartható fogyasztási minták eléréséhez, a fenntartható fogyasztásban rejlő lehetőségek kiaknázásához elengedhetetlen.

7) Leselejtezett eszközök újra hasznosítása

Textíliák és egyéb berendezések újra hasznosítása létesítményeken belül, de akár karitatív újra hasznosítása is ajánlott, vagy a dolgozók, illetve a lakosság körében történő kiárusítása, tovább értékesítése is javasolt.

8) Nagy tételben történő vásárlás

A beszállítók kiválasztásánál törekedni érdemes a minél nagyobb mennyiségek egy beszállítótól történő beszerzésére – kevesebb fuvar, kevesebb üzemanyagfelhasználás, kevesebb környezetszennyezéssel jár.

9) Zöld irodák kialakítása

Törekedni kell arra, hogy természetes fény, vegyszermentes környezet, élő növények, energiatakarékos berendezések legyenek a munkahelyi környezetben. A károsanyag kibocsátású berendezések mellőzése a cél, az újrahasznosított papír használata és a szelektív irodai hulladékgyűjtés javasolt, ill. előnyben kell részesíteni a munkahelyek irodabútor beszerzésénél a környezetvédelmi tanúsítvánnyal rendelkező, ergonómiai előírásoknak megfelelő bútorok használatát.

10) Kerékpártárolók kialakítása

A szálláshelynek rendkívül fontos szerepe van abban, hogy a vendégnek milyen szolgáltatásokat, közlekedésformákat ajánlanak, értékesítenek. A kerékpározás az egészséget szolgálja, az idősebb korosztály számára is javasolt mozgásforma, a szálláshelyek legyenek felkészültek a kerékpárok fogadására, kölcsönzésére.

Zöld szálloda minősítés

A Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége 1993. évben indította el a Zöld Szálloda projektet, két évente írja ki a pályázatot Zöld Szálloda cím elnyerésére. 60 elemből álló szempontrendszer alapján önértékelés folyik és a létesítmény ökológiai lábnyomának kiszámítása képezi a pályázati dokumentációt.

A Hotelstars szállodaminősítés kritériumrendszerének 247. pontja alapján 20 pont jár azoknak a szállodáknak, amelyek az Eco-label/fenntarthatósági tanúsítvány meglétét igazolni tudják. (ISO 14001)

4.4. Vendéglátás fenntartható fejlesztése

Intézkedések:

1) Rövid ellátási lánc

A szálláshelyhez legközelebb eső helyről szerzik be az élelmiszereket, előnyben részesítve a helyi termelőket. Az áruszállítás útvonala, ideje optimalizálva lesz ezáltal.

2) Szezonális étlap összeállítása

Törekedni kell a szezonális, idény zöldségek, gyümölcsök beszerzésére és feldolgozására. Friss áruk kerüljenek a vendég asztalára, mindig az adott évszaknak megfelelő zöldségeket és gyümölcsöket kínálja a szálláshely, az étterem.

3) Élelmiszer pazarlás csökkentése

A vendégtájékoztatókkal, tudatos menü összeállítással és beszerzéssel, adományozással csökkenthető az élelmiszerek kidobása, a hulladéktermelés.

4) Bio alapanyagok felhasználása

A biogazdálkodásból származó alapanyagok felhasználásával azokat a termelőket támogatjuk, akik kerülnek a környezet károsítását.

5) Fair-trade áruk vásárlása

A méltányos, vagy becsületes kereskedelem olyan irányított kereskedelem, amely hangsúlyt fektet arra, hogy a harmadik világbeli termelő megkapja az őt megillető anyagi ellenszolgáltatást a terményéért. A szállodaipar gyakran használ egzotikus alapanyagokat is.

6) Hazai termékek vásárlása

A hazai termékek beszerzésével egyrészt a fentebb említett rövid ellátási láncot támogatjuk, másrészt a hazai gazdaságot erősíti minden hazai termék megvásárlása.

7) Konyhai zsíros szennyvíz kezelése

A konyhában folyó termelési folyamat során zsírral szennyeződik a víz, ezért zsírfogó, homokfogó berendezés használata elengedhetetlen.

8) Főzőolaj összegyűjtése és elszállítása

A használt főzőolaj, fritóz olaj szelektív gyűjtése és elszállítása szabályozott kell, hogy legyen.

9) Biológiai, szerves hulladék elszállítása

A konyhai termelési folyamat során keletkezett szerves hulladékot is szabályozottan szükséges elszállítani, ehhez javasolt éves hulladékbevallás készítése, az elszállított hulladék mennyiségének naplózása.

10) Műanyagok mellőzése

Minél kevesebb műanyag kerüljön be a vendéglátásba. Több megoldás kínálkozik ma már a vendéglátásban, tányérok, evőeszközök, poharak készülhetnek papírból, bambuszból, kukoricából, utóbbi ehető is. Ajánlott a természetes anyagokból készült eszközök használata.

4.5. Fenntarthatóság elvét figyelembe vevő események, rendezvények

Intézkedések:

1) Faültetés, szemétygyűjtési akciók, rendezvények szervezése

Az ilyen akciók szervezésével nem csak önmagában a környezetvédelmi akció valósul meg, hanem a munkahelyi kollektívák számára csapatépítő jellege is lehet.

2) Rendezvény és konferencia események

A rendezvényturizmus helyszíneinek környezetbarát kialakításánál törekedjünk a több természetes fényre, ne kelljen feltétlenül mesterséges fényt alkalmazni egy-egy rendezvény során. A természetes szellőztetés és korszerű energetikai megoldásokkal megvalósuló szellőzés élvezzen prioritást.

7. Összegzés

A Healing Places projekt „Fenntartható gyógyfürdő-fejlesztési koncepció Hajdú-Bihar Megye és Borsod-Abaúj-Zemplén Megye” dokumentum elkészítésével hozzá kívánunk járulni a gyógyfürdők és az egészségturizmus egyéb szereplőinek, valamint a döntéshozók, politikusok együttműködésével megvalósuló zöld fürdők fejlesztéséhez. A dokumentumban megfogalmazott ajánlások, intézkedési javaslatok azt a célt szolgálják, hogy a fenntartható fejlesztések tudatos turizmusfejlesztést eredményezzenek.

A „Fenntartható gyógyfürdőfejlesztés Hajdú-Bihar Megye és Borsod-Abaúj-Zemplén Megye „ koncepció kellő szakmai alapot szolgálhat a Zöld Fürdő hálózat létrehozásához, amely nem csak környezetvédelmi, hanem társadalmi és gazdasági szempontból is hasznos. A jövőben a hazai és EU-s fejlesztési források elosztásánál mindenképpen indokolt erre a területre figyelni és a kapcsolódó projekteket – beleértve a kommunikációt is - támogatni.

8. Forrásjegyzék

https://www.antsz.hu/felso_menu/ugyintezes/hatosagi_nyilvantartas/termeszetes_gyogytenyezok_nyt/gyogyiszap.html

[Fenntartható turizmus fenntartása hálózatépítéssel és együttműködéssel \(sustain-t.eu\)¹](https://www.unwto.org/sustainable-development)

<https://www.unwto.org/sustainable-development>

https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2019-11/hungary_1.pdf

Budapest Főváros Kormányhivatalának országos nyilvántartása az engedélyezett gyógyszállókról,

https://www.kormanyhivatal.hu/download/7/7c/a6000/6_Gyogyszallok_003.pdf

74/1999. (XII. 25.) EüM rendelet a természetes gyógytényezőkről

Budapest Főváros Kormányhivatalának országos nyilvántartása az engedélyezett gyógyfürdőkről,

https://www.kormanyhivatal.hu/download/1/72/a7000/5_Gyogyfurdok_007.pdf

Budapest Főváros Kormányhivatalának országos nyilvántartása az engedélyezett gyógyfürdőkről,

https://www.kormanyhivatal.hu/download/1/72/a7000/5_Gyogyfurdok_007.pdf

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója, helyzetértékelés, I. kötet, 2020.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója, javaslatlételi szakasz, II. kötet, 2020.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye 2030-ig terjedő stratégiája az Északkelet-magyarországi Gazdaságfejlesztési Zóna 2030 stratégiájának kidolgozásához 2020

Hajdú-Bihar megye területfejlesztési koncepcióját megalapozó feltáró-értékelő vizsgálat, 2021.

Hajdú-Bihar megye 2030-ig terjedő stratégiája az Északkelet-magyarországi Gazdaságfejlesztési Zóna 2030 stratégiájának kidolgozásához,2021.

Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030,2017

Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030-Turizmus 2.0,2021.

HealingPlaces,,ZÖLD GYÓGYFÜRDŐ,Helyzetelemző tanulmány a „Healing Places” projekthez,2021.

<https://www.unwto.org/sustainable-development>

9. Summary in English

Sustainable Spa Development concept of Hajdú-Bihar and Borsod-Abaúj-Zemplén counties

10th May 2022

Contents

1. Introduction	99
2. Aim	102
3. Target group and key actors	104
4. Needs	106
5. Theoretical background	111
6. Guidance – potential to opportunity	115

1. Introduction

The project HealingPlaces – Enhancing environmental management capacities for sustainable use of the natural heritage of Central European SPA towns and regions as the driver for local and regional development is funded by the EU Interreg Central Europe programme and running between April 2019 – March 2022.

The project was implemented by the following project partners:

Poland

- Central Mining Institute (Lead Partner)
- Dolnoslaskie Region – Institute for Territorial Development

Austria

- Business Upper Austria – OÖ Wirtschaftsagentur GmbH

Croatia

- City of Križevci

Czech Republic

- Mendel University in Brno

Hungary

- Hajdú-Bihar County Government
- BORA 94 Borsod-Abaúj-Zemplén County Development Agency Nonprofit LLC

Italy

- LAMORO Development Agency
- Polo Tecnologico de Pordenone SCPA

Slovenia

- Development Centre Novo Mesto, Counseling and Development Ltd.

The well-structured process to achieve project goals was based upon the development of common tools for an integrated assessment of existing as well as future threats and pressures on mineral and thermal water resources in SPAs across Central Europe. Proceeding step-by-step, pilot actions supported the practical implementation of sustainable thermal water use in SPA, understood primarily as ensuring effective and rational use of identified resources and protection of ecosystems while realizing social and economic functions. The pilot action experiences were planned to affect the

jointly formulated strategy for sustainable SPA management. As a final joint action, partners established a shared Integrated Strategy for sustainable management of SPAs natural resources, building on tools application and pilot actions results, which brought practical elements for Integrated Strategy development.

As an outcome of the project, the Sustainable Spa Development Concept of Hajdú-Bihar and Borsod-Abaúj-Zemplén counties has been elaborated in Hungary. The following spas were involved in the project: Hungarospa Hajdúszoboszló, Aquaticum Debrecen, Hajdúnánás Medicinal Bath, Zsóry Thermal Bath and Spa (Mezőkövesd), Thermal Spa Bogács, Végardó Spa (Sárospatak).

During the elaboration of the concept, the development documents of the counties, the National Tourism Development Strategy, the analysis worked out in the frame of the project, the requirements of the “Methodology of Sustainable Spa Development Concept for Hajdú-Bihar & Borsod-Abaúj-Zemplén counties”, as well as relevant professional events, interviews, suggestions arised during good practices were considered.

The most important objective of the spa development concept is to determine the main directions establishing economic development generated by tourism in the two counties, as well as to establish the conditions of competitiveness, keeping in mind that sustainability must be a basic principle during further developments of spas.

Spa developments have to consider moral, economic and social points of view, which are described in the concept.

VISION

The spa supply of Hajdú-Bihar and Borsod-Abaúj-Zemplén counties will be renewed to become differentiated „Green Spas” of Hungary and Europe by developing spas in a sustainable way building on the principles of natural heritage protection. The marketing of the “green supply” is supported by well-organized and strategically managed sales incentive schemes, which is an integral part of the local, regional and national marketing. The potential target group of green spas is formed more and more by environmentally aware guests. Green spas are managed on a sustainable way, effective on the field of employment, provide secure jobs and sustainable working conditions for local people. Thanks to environmentally aware and energy efficient developments, operating costs are being cut in a long term, and savings can afford the improvement of services and wage developments. The environmental impact of spas is significantly reduced as a result of conscious management of natural resources which has a focus on the principle of sustainability.

---

2. Aim

Harmonizing tourism and health industry goals with natural value preservation, Hungarian project partners are committed to serve the objectives of Hajdú-Bihar and Borsod-Abaúj-Zemplén counties of Hungary providing impact even on a wider range of communities.

The above-mentioned counties have a rich spa potential provided by their numerous thermal bath complexes and some specialized spa municipalities. Intensifying the cooperation of research institutions, municipalities, nature protection authorities/organisations as well as business actors and clusters in this special spa-nature related issue could be a great advantage; cross-fertilisation can have long-term effect not only at county but hopefully national and/or cross-border level as well.

People are becoming more and more health conscious and environmentally aware, so demand for health tourism is growing globally as the supply of health tourism is completely in line with the presented demand trend. Adapting and applying green approach is also a communication possibility for tourism service providers, and those who apply environmentally friendly solutions will have a great advantage when guests make their decision regarding the destination of their visits.

Tourism is growing from year to year, and the increased use of natural resources seriously threatens sustainability. The increase of tourism and the protection of the environment is closely connected, unfortunately pointing in the opposite directions. That's why the coordinated management of these activities is essential. To reach these goals, tourism suppliers, professional and political stakeholders and communities have to work on it together.

Determining economic, territorial, social and environmental planning processes related to the sustainable spa development of the two relevant counties of Hungary, the outcomes of the HealingPlaces project can serve efficiently the environmentally aware, responsible and sustainable vision of natural and cultural spa heritage.

The aim of the Sustainable Spa Development Concept is to serve as a framework for further exploitation of spa potential with specific focus on decreasing environmental burdens, improving the efficiency of nature preservation and increasing biodiversity. The elaboration of the Sustainable Spa

Development Concept aims at providing a step-by-step guidance on how to make the necessary steps to upgrade our spas to Green Spas.

General aim: To support the operation of responsible spas which focus on sustainable and nature-focused development, where sustainability is implemented even from economic and social points of view.

The objectives determined by the sustainable spa development concept:

- Sustainable use of thermal water
- Energy efficient and environment friendly development of buildings and infrastructure
- Applying sustainable solutions in management and operation
- Sustainable improvement of services

3. Target group and key actors

The aim of the concepts is to provide methodology, solutions and practical knowledge to spa management, operators and decision-makers of the municipal governments. Besides, proactive engagement of political decision-makers and professionals of health resorts is also required to raise awareness of further stakeholders (authorities, clusters and other networks, health professional, educational and research institutes etc.) of the added value of thermal water, the impact of spa developments and regional development plans on the management of this natural resource.

Main target groups:

1. Spas

Qualified spas in the tv	
Hajdú-Bihar county	Borsod-Abaúj-Zemplén county
<ul style="list-style-type: none"> • Hungarospa Hajdúszoboszló 5* • Debrecen Spa 5* • Hajdúnánás Sap 4* • Kamilla Thermal Bath (Balmazújváros) • Nádudvar Thermal Bath • Püspökladány Thermal Bath • Hunguest Hotel Béke and Spa (Hajdúszoboszló) • Bocskai Thermal Bath (Hajdúböszörmény) • Thermal Bath of Kaba 	<ul style="list-style-type: none"> • Bogács Thermal Bath • Spa and cave bath of Miskolc-Tapolca 4* • Thermal Bath of Tiszaújváros 4* • Zsóry Thermal Bath (Mezőkövesd)

2. Health Resorts

Hajdú-Bihar county	Borsod-Abaúj-Zemplén county
Hajdúszoboszló	Hámor-Lillafüred
Aranyszalma Health Resort, Hajdúnánás	Mezőköves Zsóry Thermal Bath
Debrecen Nagyerdő Health Resort	Bogács Thermal Bath

3. Municipalities

Hajdú-Bihar county	Borsod-Abaúj-Zemplén county
Hajdúszoboszló	Bogács
Debrecen	Miskolc
Hajdúnánás	Tiszaújváros
Balmazújváros	Mezőkövesd
Püspökladány	
Nádudvar	
Kaba	

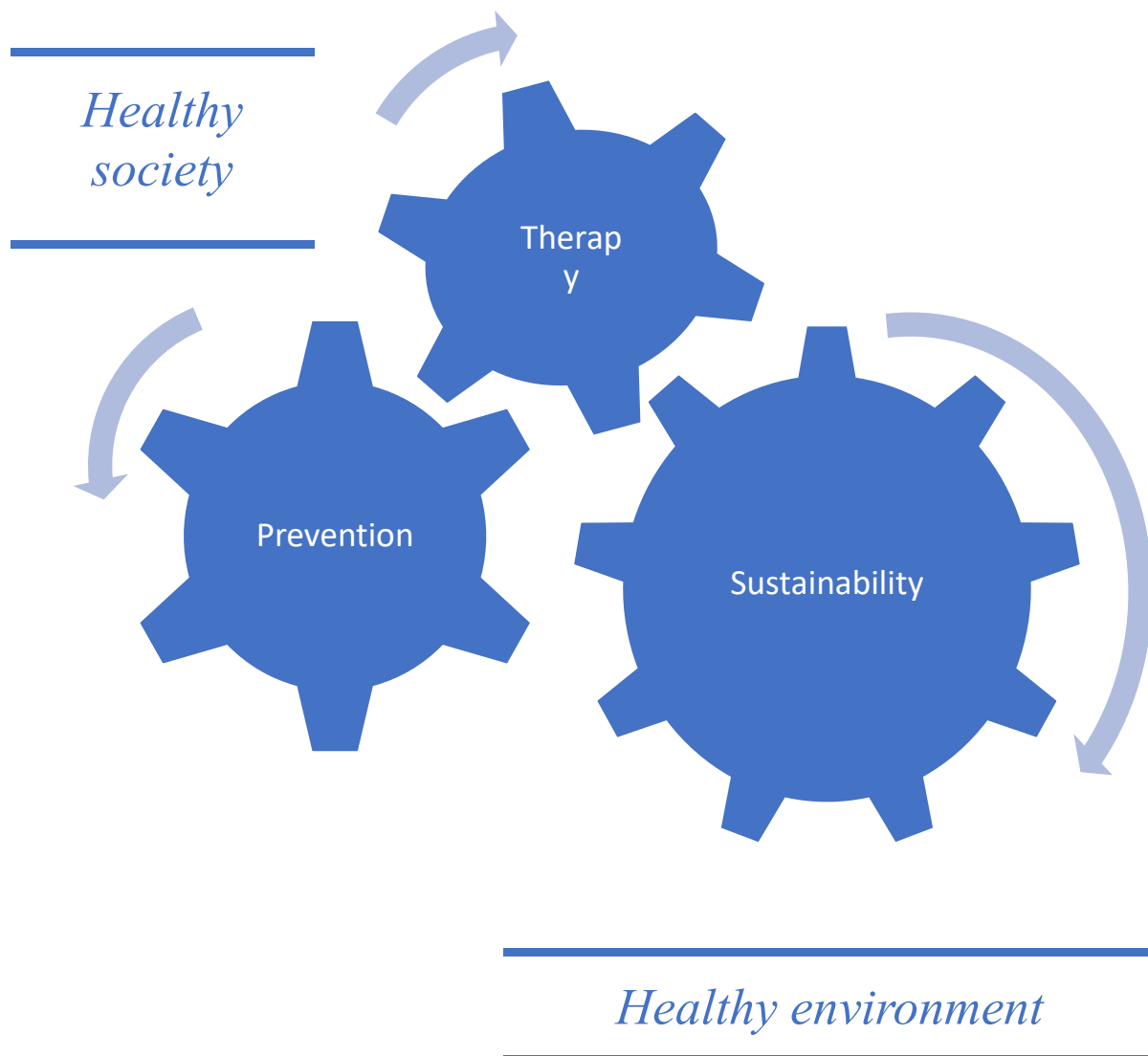
4. County governments of Hajdú-Bihar and Borsod-Abaúj-Zemplén counties

Key actors

1. Health industry and health tourism clusters: Thermal-Health Industrial Cluster in Hajdú-Bihar County
2. Accommodations
3. Catering units
4. Governments offices and authorities
5. Higher education institutes
  - University of Debrecen
  - University of Miskolc
  - Tokaj-Hegyalja University

4. Needs

The general idea behind the establishment of this new initiative is to strengthen healthy society while having a healthy environment.

There are two ways to reach and sustain healthy society in which spa services can play a key role:

1. Therapy

Spas provide therapeutic and rehabilitation services with the use of some kind of natural healing factors, such as thermal water, medicinal mud or gas. Spa therapeutic treatments or

balneotherapy is successfully applied in case of chronic rheumatologic, orthopaedic, neurological, and vascular diseases.

Some spa therapeutic treatments are financed by the national insurance system, which are the following:

- Thermal water pool bath
- Thermal water tub
- Mud treatment
- Weight bath
- Effervescent bath
- Therapeutic massage
- Underwater water-jet massage
- Underwater gymnastics for groups
- Complex spa therapy

Apart from the above-mentioned treatments, spas provide many other kinds of treatments using thermal water. Balneotherapy uses primarily the healing effect of the water due to its mineral content, besides its other physical characteristics (temperature, pressure, flow, buoyancy etc.).

Thermal water containing sulphur is effective in the treatment of locomotor disorders and chronic pain of the joints. Effervescent bath is applied in case of cardiovascular diseases, while water with a high iodide and bromide content heals gynaecological diseases. Thermal water is often used in the form of drinking cures for the disorders of the digestive system.

Spas offer numerous treatments for reducing complaints, pain or healing, such as laser- and light therapy, interference and galvanic treatments, TENS, ultrasound- and magnetotherapy, inhalation.

2. Prevention

Prevention is very important as once a disease occurred, the normal healthy condition can be hardly regained. It also matters in what condition you are when you become ill or suffer an

accident. The role of prevention is getting bigger and bigger with the spread of health consciousness. Apart from a healthy lifestyle and the regular screening tests, balneotherapy play an important role in prevention.

Visiting spas regularly protect health, and the chance for becoming ill can be reduced. Bathing is favourable for the operation of the automatic nervous system. Stress, sleeping disorders can be reduced by it. Bathing can also improve the condition of the organism, as muscles, blood vessels and the cardiovascular system have to adopt, so strength and condition improve and the organism becomes more resistant to external impacts.

To provide therapeutic and prevention treatments on a high level, it is necessary to develop the infrastructure of spas and to introduce innovative treatment methods with the development of technology. It also needs the use of the natural resource, that is thermal water.

To meet the need to protect even the health of the environment too, it is essential to apply environmentally friendly solutions and sustainability during infrastructural developments.

3. Sustainability

Economy which is built on fossil fuels, wasteful habits, excessive energy consumption, producing too much waste cause serious harms in the environment, which is responsible for global warming and climatic change. Climatic change has negative impacts on all of our lives, such as extreme weather conditions, the rise of the temperature, drought, forest fires, flood, a change of production areas, lack of drinking water. These changes lead to economic and social crises, such as migration, hunger, pathogens, unknown viruses, wars.

Due to the concentration of a large number of guests, the environmental impact of tourism is more significant. When we talk about sustainability, we intend to find such solutions during the operation, which guarantee the efficient use of resources (natural, human, financial etc.) and reduce environmental impact as well. But sustainable solutions are worth think about during the establishment and development of “Green Spas”. The spread of the concept of “Green Spas” is important not only from an environmental / climate protection point of view, but also for its economic and social advantages.

Among economic advantages we can mention that “own” resources like thermal water or solar energy are much cheaper. By applying climate friendly solutions, costs can be reduced, while rationalization of the organization of work can also contribute to financial sustainability.

There are many social advantages which are connected to economic advantages. Savings on the overhead can be the financial background for development of spas, improvement of services or wage increases. Through this, the living conditions as well as motivation of employees will grow, the quality of services will be higher.

Spas can play an important role in sustainability, as they can give an example for “green” attitude for guests.

Sustainability can be assured on the level of the settlements and on the level of institutions too. Municipalities have to establish a liveable environment for inhabitants and tourists, ensuring the effective accessibility of the spas by organizing public transport or means of transport which have a low emission of pollutants (eg. by cycle paths).

There are many factors and measurements that the institutions have to consider to ensure sustainable operation:

- the management board have to committed to sustainability and give an example to employees as well;
- conscious, sustainable use and handling of thermal water is essential;
- the multipurpose use of thermal water can help to take the place of other energy resources for example;
- electricity can be produced from solar energy;
- modern, efficient building and water engineering systems, energy saving electric systems can bring savings as well as effective insulation;
- in case of the use of cleansing products and chemicals, the reduction of emission has to be considered to reduce their environmental impact;
- establishment of big green areas can contribute to liveable environment;

-
- another solution in the field of climate friendly operation is garbage separation, while another objective has to be the reduction of the amount of waste;
  - use of eco-friendly materials is also a criterion;
  - “green marketing” is connected to moral point of view of sustainability as it can contribute to education. During communication, paperless communication and the use of recycled materials is a must.
  - catering can be eco-friendly as well as food consumption is one of those issues which have the greatest environmental impact. These negative impacts can be reduced by local and seasonal foods in the menu, avoiding wastage or composting.

5. Theoretical background

The World Tourism Organization (UNWTO) gave the following definition for sustainable tourism development:

"Tourism that takes full account of its current and future economic, social and environmental impacts, addressing the needs of visitors, the industry, the environment and host communities"

Sustainable tourism development guidelines and management practices are applicable to all forms of tourism in all types of destinations, including mass tourism and the various niche tourism segments. Sustainability principles refer to the environmental, economic, and socio-cultural aspects of tourism development, and a suitable balance must be established between these three dimensions to guarantee its long-term sustainability.

Thus, sustainable tourism should:

1. Make optimal use of environmental resources that constitute a key element in tourism development, maintaining essential ecological processes and helping to conserve natural heritage and biodiversity.
2. Respect the socio-cultural authenticity of host communities, conserve their built and living cultural heritage and traditional values, and contribute to inter-cultural understanding and tolerance.
3. Ensure viable, long-term economic operations, providing socio-economic benefits to all stakeholders that are fairly distributed, including stable employment and income-earning

opportunities and social services to host communities, and contributing to poverty alleviation.

Sustainable tourism development requires the informed participation of all relevant stakeholders, as well as strong political leadership to ensure wide participation and consensus building. Achieving sustainable tourism is a continuous process and it requires constant monitoring of impacts, introducing the necessary preventive and/or corrective measures whenever necessary.

Sustainable tourism should also maintain a high level of tourist satisfaction and ensure a meaningful experience to the tourists, raising their awareness about sustainability issues and promoting sustainable tourism practices amongst them.¹²

As a fundamental frame of reference for responsible and sustainable tourism, the **Global Code of Ethics for Tourism** (GCET) is a comprehensive set of principles designed to guide key-players in tourism development. Addressed to governments, the travel industry, communities and tourists alike, it aims to help maximise the sector's benefits while minimising its potentially negative impact on the environment, cultural heritage and societies across the globe.

Article 3 of GCET determines **tourism as a factor of sustainable development** according to the following statements:

1. All the stakeholders in tourism development should safeguard the natural environment with a view to achieving sound, continuous and sustainable economic growth geared to satisfying equitably the needs and aspirations of present and future generations;
2. All forms of tourism development that are conducive to saving rare and precious resources, in particular water and energy, as well as avoiding so far as possible waste production, should be given priority and encouraged by national, regional and local public authorities;
3. The staggering in time and space of tourist and visitor flows, particularly those resulting from paid leave and school holidays, and a more even distribution of holidays should be sought so as to reduce the pressure of tourism activity on the environment and enhance its beneficial impact on the tourism industry and the local economy;

---

¹² <https://www.unwto.org/sustainable-development>

4. Tourism infrastructure should be designed and tourism activities programmed in such a way as to protect the natural heritage composed of ecosystems and biodiversity and to preserve endangered species of wildlife; the stakeholders in tourism development, and especially professionals, should agree to the imposition of limitations or constraints on their activities when these are exercised in particularly sensitive areas: desert, polar or high mountain regions, coastal areas, tropical forests or wetlands, propitious to the creation of nature reserves or protected areas;
5. Nature tourism and ecotourism are recognized as being particularly conducive to enriching and enhancing the standing of tourism, provided they respect the natural heritage and local populations and are in keeping with the carrying capacity of the sites.

The challenges identified here reflect the priority concerns and issues arising from the deliberations of the **Tourism Sustainability Group**. Many of the challenges identified below are relevant to more than one of the aims of sustainable tourism, with a combination of economic, social and environmental implications.

1. Reducing the seasonality of demand
2. Addressing the impact of tourism transport
3. Improving the quality of tourism jobs
4. Maintaining and enhancing community prosperity and quality of life, in the face of change
5. Minimising resource use and production of waste
6. Conserving and giving value to natural and cultural heritage
7. Making holidays available to all
8. Using tourism as a tool in global sustainable development¹³

---

¹³ Action for more sustainable European tourism - Report of the Tourism Sustainability Group, 2007, http://www.ernestproject.eu/coalap/ernest/other_docs/10072009160632789_tsg_final_report_en.pdf

There are a number of principles behind the concept of sustainable development that have a particular bearing on tourism and the approach we should take in Europe. These are the following:

- Taking a holistic and integrated approach: All the various impacts of tourism should be considered in its planning and development. Furthermore, tourism should be well balanced and integrated with a whole range of activities that affect society and the environment.
- Planning for the long term: Sustainable development is about taking care of the needs of future generations as well as our own. Long term planning requires the ability to sustain actions over time.
- Achieving an appropriate pace and rhythm of development: The level, pace and shape of development should reflect and respect the character, resources and needs of host communities and destinations.
- Involving all stakeholders: A sustainable approach requires widespread and committed participation in decision making and practical implementation by all those implicated in the outcome.
- Using best available knowledge: Policies and actions should be informed by the latest and best knowledge available. Information on tourism trends and impacts, and skills and experience, should be shared across Europe.
- Minimising and managing risk – the precautionary principle: Where there is uncertainty about outcomes, there should be full evaluation and preventative action should be taken to avoid damage to the environment or society.
- Reflecting impacts in costs – user and polluter pays: Prices should reflect the real costs to society of consumption and production activities. This has implications not simply for pollution but for charging for the use of facilities that have significant management costs attached to them.
- Setting and respecting limits, where appropriate: The carrying capacity of individual sites and wider areas should be recognised, with a readiness and ability to limit, where and when appropriate, the amount of tourism development and volume of tourist flows.
- Undertaking continuous monitoring: Sustainability is all about understanding impacts and being alert to them all the time, so that the necessary changes and improvements can be made.¹⁴

---

¹⁴ Action for more sustainable European tourism - Report of the Tourism Sustainability Group, 2007, http://www.ernestproject.eu/coalap/ernest/other_docs/10072009160632789_tsg_final_report_en.pdf

Health, wellness and medical tourism have grown exponentially in recent years to become increasingly relevant in many destinations. Health tourism is an emerging, global, complex and rapidly changing segment. **Health tourism** covers those types of tourism which have as a primary motivation the contribution to physical, mental and/or spiritual health through medical and wellness-based activities. The Global Wellness Institute defines **wellness tourism** as **travel associated with the pursuit of maintaining or enhancing one's personal wellbeing**. **Medical tourism** can be defined as the process of traveling outside the country of residence for the purpose of receiving medical care.

The success of health tourism in Hungary is ensured by the following elements of supply:

- thermal water can be found under 80% of the surface of the country
- almost 1 400 thermal wells
- almost 400 spas with thermal or medicinal water
- 270 qualified well with medicinal water (in 146 settlements)
- 115 qualified medicinal baths
- 40 qualified medical hotels
- 39 qualified health resorts
- 5 deposits of medical mud
- 5 healing caves
- 2 mofettas

Apart from the above listed elements 157 thermal baths, 198 adventure baths, 231 open-air baths, 312 swimming pools and 12 other type of spas can be found in the country.

Due to large number of spas and the concentration of a large number of their guests, the environmental impact of tourism is quite significant in this area, so the sustainable development of spas is essential.

6. Guidance – potential to opportunity

Green strategies of spas can be attractive for guests, it can save money, improve the image of spas while it can also improve the quality of the environment and protect the natural heritage.

During the sustainable development of spas, we have to focus on the following four areas:

- thermal water
- building and infrastructure
- management and operation
- services.

The following potential solutions, processes and approaches have to be considered and determined in all of the four areas, which can serve as a guidance to implement change toward sustainability, and becoming a “Green Spa”.

1. Sustainable use of thermal water

1.1. Conscious extraction and use of thermal water

- Conscious, sustainable handling of thermal water
- Multipurpose use of thermal water

1.2. Environmentally friendly handling of thermal water

- Water treatment, cleansing products

1.3. Handling and utilization of used thermal water

- Desalination
- Reinjection
- Intelligent water treatment with modern filter and desalination equipment
- Production of medical mud

2. Energy efficient and environmentally friendly development of building and infrastructure

2.1. Eco-friendly construction and property development

- Sustainable design
- Big green areas
- Use of nature friendly materials

2.2. Eco-friendly buildings

- Effective isolation
- Applying green roof solutions

2.3. Applying modern energetics

- Producing electricity from solar energy
- Utilization of thermal heat
- Modern, efficient building and water engineering systems and their automatization
- Heat recovery ventilation
- Elaboration of complex energy concept
- Energy saving electric systems and their automatization

2.4. Optimization of water supply

- Automatic building management
- Covered pools
- Applying the principle of efficiency

2.5. Establishing modern lightening

- Applying energy saving solutions

3. Applying sustainable solutions in management and operation

3.1. Applying Corporate Governments Systems

- Operation of Environmental Management Systems
- Operation of Quality Management Systems
- Operation of Integrated Management Systems

3.2. Eco-friendly human resource

- Committed management and staff to environmental awareness
- Organizing environmental education for employees and management
- Establishing a sustainable work environment
- Sustainable human resource management

3.3. Sustainable and eco-friendly operation

- Garbage separation
- Green marketing

4. Sustainable service development

4.1. Sustainable development of medical and health care services

- Healing based on thermal water
- Introduction of burn-out programmes
- Introduction of post-COVID treatments
- Sustainable development of indoor and outdoor environment of spas
- Infrastructural development of medical locations and community rooms
- Strengthening relationship among employers and the target group, key actors
- Separating state and market financing

4.2. Sustainable development of wellness services, recreation

- Exterior developments to introduce outdoor sport programmes
- Introduction of well-being tourism

4.3. Sustainable development of accommodation services

- Information
- Daily measure of energy consumption
- Waste management
- Non-smoking hotel
- Charging stations for electric cars
- Green procurement
- Reuse of scrapped tools
- Purchase in bulk
- Establishing green offices
- Parking installations for bicycles
- Green Hotel qualification

4.4. Sustainable development of catering services

- Short supply chain
- Seasonal menu
- Reduction the wastage of food
- Use of bio ingredients
- Purchase of fair-trade products
- Purchase of domestic products
- Treatment of fatty wastewater from the kitchen

- Collection and shipping of cooking oil
- Shipping of organic waste
- Avoiding plastic

4.5. Organizing events according to the principles of sustainability

- Plant of trees, garbage collection campaigns
- Events and conferences